

אשיחה בקיץ

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת
וישב

אשיחה בחק"ד

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחק"ד (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

פרשת
וישב

תוכן הענינים

ג.	חמר אסור הלכנת פנים.....
ד.	גם חוטא - יש להזהר מלבישו.....
ד.	מעשה 'לשם שמים' הפרוך בשחיתות מדות.....
ה.	בושתו של עני עלוב.....
ה.	ראוי להפסיד 'מנחה' ולא לפגע ביהודי!.....
ו.	'אזיל סומקא ואתי חורא'.....
ז.	אש הכבשן, לעמת אש העלבון.....
ז.	מוטב יתלה החשד בי - ולא יתבישו אחרים.....
ח.	כבודו של מגמגם.....
ח.	'רצח' בתוככי בית המדרש.....
ט.	המלבין פני חברו - חמור מן הרצח.....
ט.	להכות בתגור בוער, ולא לביש.....
י.	הספר שהחלה במלח.....
י.	זהירות בכבודו של גנב.....
י.	רמזי חנפה בפרשיות ספר בראשית.....
יא.	מדוע זכתה מלכות יון למשל בכפפה?.....
יא.	חשיבותו של מעשה פעוט.....
יב.	"באור זה שמעתי מפי ההרוא".....
יד.	אכן מאסו הבונים - היתה לראש פנה.....
טו.	גורותיה של מלכות יון הרשעה.....
טז.	שבת, מילה, חדש - מצוות בעלות ערך מיוחד.....
יז.	קדוש החדש - שליטת ישראל בבריאה.....
יז.	'מפני שנתרשלו בעבודה'.....
יח.	סודו המפלא של צדיק נסתר.....
כ.	השכל האלקי שנתן למלכות יון.....
כא.	כל הצרות - מפני פשעה של תורה.....
כב.	"מרבית שלום בעולם".....
כג.	זכות אבות אינה מועלת ללא תורה.....
כג.	"מי יגן מעתה על אירופה?".....
כד.	בטחונם העז של החשמונאים.....
כד.	שירם של בני חשמונאי.....
כה.	'בזאת אני בוטח'.....
כו.	'עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ'.....
כו.	הרבה שלוחים לו לבושה.....
כו.	המוקסן ושלש הדפיקות.....

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

אשיחה בחק"ד

שיחה לפְּרִשֶׁת וַיֵּשֶׁב

חֲמֹרֵת אֲסוּר 'הַלְבֵּנַת פָּנִים' וְדַבְרֵי הַתְּעוּרוֹרוֹת וְהַכְּנַת הַלֵּב לִיְמֵי הַחֲנֻכָּה (א)

(איכה ד) 'וַיֵּצֵא אֱשֶׁר בְּצִיּוֹן', שְׁהִיְתָה קְרוּבָה לְאֵשׁ כָּבֵד, וְיֵשׁ מִבְּעַלֵּי הַתּוֹסְפוֹת (פְּרוּשׁ רַבְנֵי יַעֲקֹב מוֹיֵנָא) שְׁלֹמֹדוֹ מִדִּקְדוּק זֶה שְׁכָבֵר הַחֲלָה תָמַר לְהַשְׁרִיף, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא שָׁלַח לּוֹ אֶלָּא בְרָמֵז, וְאִם לֹא הָיָה מוֹדָה לֹא הִיְתָה מִפְּרִסְמַת מְאוּמָה, אֶלָּא הִיְתָה נִשְׁרָפֶת הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ שְׁבַבְטָנָה.

מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים, מִחַד - כִּמָּה חֲמֹר אֲסוּר הַלְבֵּנַת פָּנִים, עַד כְּדֵי שְׁנוּחַ לּוֹ לְאֶדָם לְהַשְׁרִיף בְּכֶבֶשׂן הָאֵשׁ בְּגִינוֹ, וּמֵאִידֶךָ - גָּדֹל מַעֲלָתָה שֶׁל תָּמַר הַצַּדִּיקָה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂיָדְעָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ כִּי מִעֲבוּרָה יֵצֵא אֵילָן קְדוֹשׁ שֶׁל צַדִּיקִים וּמִנְהִיגִים הַעֲתִידִים לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל, כְּדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ (ב"ר פפ"ה): "מִלְּמַד שְׁהִיְתָה מְטַפַּחַת עַל כְּרִסָּה וְאוֹמֶרֶת: מַלְכִּים אֲנִי מַעֲבֶרֶת, גּוֹאֲלִים אֲנִי מַעֲבֶרֶת" - הִיְתָה מוֹכֵנָה לְהַקְרִיב הַפֶּל, וּבִלְבָד לְשֹׁמֵר עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַזּוּלָת.

וְעַתָּה מוֹכֵן, שְׁלֹא בְּכַדִּי זָכָתָה תָּמַר שְׁמִלֶךָ הַמְּשִׁיחַ, הַמְּבִיא אֶת בְּשׂוֹרֶת הַגָּאֹלָה הַעֲתִידָה וְהַתְּקוֹן הַשְּׁלֵם, יֵצֵא מִחֲלָצִיָּה. אִשָּׁה הַמְּסַגֶּלֶת לְמִסְרֹת נֶפֶשׁ שְׁכֻזוֹ, וְאַשֶּׁר מִמַּעֲשֵׂיהָ יִלְמְדוּ לְדוֹרוֹת עַד הֵיכָן מַגִּיעָה חֲמִרְתָּה שֶׁל הַלְבֵּנַת פָּנִים, רְאוּיָה הִיא שְׁמִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ יַעֲמֹד מִבְּנֵי בָנֶיהָ.

וְכֵן כָּתַב ב'מְנוֹרַת הַמְּאוֹר' (אוֹת נח): "יֵשׁ לּוֹ לְאֶדָם לְשֹׁמֵר פִּיּוֹ וּלְשׁוֹנוֹ שְׁלֹא יִכְשַׁל בְּעֶבְרָה כְּזֹאת [שֶׁל הַמְּלַבֵּין פָּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים] לְאֶבֶד עוֹלָמוֹ בְּשַׁעַת אַחַת. וְאִם יִזְכֶּה לִנְצֹל כָּל יָמָיו

בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא, נִמְצְאִים אָנוּ בְּשָׁבוּעַ פְּרִשֶׁת וַיֵּשֶׁב, בְּפִרְשָׁתָנוּ אָנוּ קוֹרְאִים אֶת מַעֲשֵׂה יְהוּדָה וְתָמַר. מִהַתְּנַהֲגוּתָהּ הָאֲצִילִית שֶׁל תָּמַר, לְמַדִּים חַז"ל הַקְּדוֹשִׁים עֶקֶר חֲשׁוֹב וְיִסוּדִי בְּהִנְהֻגַת הָאֶדָם עִם זוּלָתוֹ. נִשְׁתַּדֵּל בְּעֶזְרַת ה' בְּשִׁיחֲתָנוּ הַנוֹכַחִית לְהַתְּבוֹנֵן בְּעֶקֶר זֶה, וּלְהַעֲמִיק הַרְגָּשָׁתָנוּ בּוֹ, וְזֹאת בְּשִׁלּוּב מַעֲשִׂים מְאֻלָּפִים מִרְבוּתֵינוּ מְאוּרֵי הַדּוֹרוֹת, זְכוּתָם יִגְן עָלֵינוּ אָמֵן.

חֲמֹר אֲסוּר הַלְבֵּנַת פָּנִים

עַל פִּי הַמַּסְפֵּר בְּתוֹרָתָנוּ הַקְּדוּשָׁה, יְהוּדָה בֶּן יַעֲקֹב וּבֵית דִּינוֹ, גּוֹזְרִים דִּין מוֹת בְּשִׁרְפָה עַל תָּמַר כֹּלֶת יְהוּדָה, בְּהַאֲשָׁמָה שְׁזֻנָּתָהּ וְגַם הִיא 'הָיָה לְזֻנוּנִים' בְּזִמְן שְׁעָדִין נִחְשָׁבֶת שׁוֹמֶרֶת-יָבָם לְבָנוֹ. תָּמַר יוֹדַעַת בְּלִבָּהּ שְׁמִקּוֹר הַעֲבוּר שְׁלָהּ הוּא לֹא אַחֵר מֵאֲשֶׁר יְהוּדָה, עַל כֵּן קִדְּם בְּצִוּעַ גִּזְרֵי הַדִּין, מִסְּפֶרֶת הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית לח, כה): "הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלָחָה אֶל חָמִיָּה לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אֲנֹכִי הָיָה וְתֹאמַר הֵכֵר נָא לְמִי הַחֲתֻמָּת וְהַפְתִּילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה". וְכַתֵּב רַש"י: "וְהִיא שְׁלָחָה אֶל חָמִיָּה - לֹא רָצְתָה לְהַלְבִּין פָּנָיו וְלֹאמַר מִמֶּךָ אֲנִי מַעֲבֶרֶת, אֶלָּא לֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ, אֲמָרָה אִם יוֹדָה מַעֲצָמוֹ, יוֹדָה, וְאִם לֹא יִשְׁרָפוּנִי, וְאִל אֶלְבִּין פָּנָיו. מִכָּאן אָמְרוּ (ב"מ נט, א; סוֹטָה י, ב) נוֹחַ לּוֹ לְאֶדָם שִׁיפִילוּהוּ לְכֶבֶשׂן הָאֵשׁ וְאִל יִלְבִּין פָּנָיו חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים".

בְּעַלֵּי הַתּוֹסְפוֹת (ב"מ שם) מְבַאֲרִים, שְׁדִּיקוֹ חַז"ל אוֹמְרוֹ 'הִיא מוֹצֵאת' - בְּלֹא אֶל"ף" כְּמוֹ

א. וְכִבְרֵי הַעִיר הַרִּיטִב"א (כְּתוּבוֹת סז, ב) שֶׁבְּכָל סִפְרֵי הַתּוֹרָה דִּידָן כְּתִיב 'מוֹצֵאת' בֹּא', וּבְמַהֲרַש"א (סוֹטָה שם) כָּתַב לְבֹאֲר שְׂאִין כּוֹנֵנֶת הַתּוֹסְפוֹת שֶׁהַכְּתִיב 'מוֹצֵאת', אֶלָּא כִּיּוֹן שֶׁהָא' נִחָה, וּבְקִרְיָא הַתְּבָה נִשְׁמַעַת כְּמוֹ 'מוֹצֵאת', דָּרְשׁוּ כּוֹ. וְכֵן הוּא הָדָא בְּפִרוּשׁ רִיב"א עַל הַתּוֹרָה [וְהוֹסִיף שֶׁהִלָּא בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ת. י) "אֲזַ הִיְתִי בְּעִינָיו כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם", הָא' נִקְרָאת, וְכָאן הָא' נִחָה, וְעַל כֵּן הָיָה לְדִרְשָׁה]. וְעַיֵן עוֹד תּוֹרָה שְׁלֵמָה (וַיֵּשֶׁב הָעֵרָה קו) בְּרוּר דְּבָרִים אֲרוּר בְּזֶה.

פרשת וישב

לכעס ולנזף באיזה עברין ורשע מבני קהלתו, לאחר שגנף או גער בו - היה נגש אליו לפיכסו. לתמיהת האנשים סביבו, הסביר שיש להזהר מהלבנת פנים אפלו כשמדבר באדם רשע, והוכיח זאת מתמר שבכנה להשרף בכבשן אש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכאורה אם לא יודה בעצמו ועל ידי כן ישרפוה חנם, כלום יש רשעות גדולה מזו? אף על פי כן חששה תמר שלא לבישו.

מעשה 'לשם שמים' הפרוץ בשחיתות מדות
כאשר אדם עושה מעשה 'לשם שמים' - יש לו להזהר מאד, שכן פעמים רבות היצר הרע הצפון בלבו, מתכסה באצטלה זו, וגורם לו לדרס את זולתו ולפגע בו בדרך להשגת המטרה. ואז עליו לידע, שבשמים אין מתחשבים במטרתו הנאצלת והקדושה, להפוך נחשב הוא לבזוי ומשחת, וטורפין לו כל מעשהו בפניו.

על הפסוק (בראשית לט, א) 'ויוסף הורד מצרימה' כתב רש"י מדוע נסמכה פרשת אשת פוטיפר לפרשת יהודה ותמר? "כדי לסמך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידיה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה". ולכאורה תמוה, הכיצד נתן לכוף יחד את המעשה הנאצל של תמר, עם מעשיה הנפשעים של אותה מרשעת, שהעלילה שקרים על יוסף הצדיק, עד שנאסר בגללה שנים רבות, ולומר ששתייהן 'לשם שמים נתפנונו'?

אלא לאמתו של דבר, דוקא מתוך עצם ההשואה מתגלה ומתבלט גדל הפער, שכן תמר, בעקבות המעשה שעשתה 'לשם שמים', היתה מוכנה לשלם מחיר כבד, קבלה על עצמה בגבורת נפש לצאת להשרף והעקר שלא להלבין פני יהודה ברבים, לא כן נהגה אשת פוטיפר, כאשר ראתה שיוסף אינו מתנהל

מחטא זה, האל יתברך יצילהו מכל צרה ויצאו ממנו בנים הגונים, כמו שמצינו שארע לתמר, כי בזכות שהיתה מפלת עצמה לשרפה כדי שלא תלבין פני יהודה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים".

מזהירותה של תמר באסור הלבנת פנים, מסיק בעל ה'חפץ חיים' (חובת השמירה): "ומכל זה יתבונן האיש הנלכב, עד כמה צריך להזהר בדבורו שמדבר אל חברו, שכל יבוא להלבנת פנים שהוא לא תעשה מן התורה, אף בינו לבין עצמו, ובפרט אם מדבר עמו בפני אחרים. ומצוי מאד בחבורת אנשים שעוסקים בדברי שיחה, שאומר אחד על חברו דבר דרך צחוק ופניו מתלבנים, ובדבור קל אפשר שמאבד עולמו, והחכם עיניו בראשו לשמר אז מוצא שפתיו, וכשיעלה על לבו להוציא איזה דבר שחוק שאפשר שחברו יתביש - ישים רסן על שפתיו, ובכגון זה נאמר (משלי כג, ב): 'ושמת שפין בלעך אם בעל נפש אתה'".

גם חוטא - יש להזהר מלבישו

מספר על האדמו"ר מבוהוש, רבי יצחק פרידמן זצ"ל, שבביתו גדל יתום מצרע למחצה. פעם הכלימו יהודי עשיר, אמר לו הרבי: בסבור אתה שנתפנונו חכמינו ז"ל באומנם 'נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים', רק בחברו ממש, הינו בן מעמדו ונכבד כמותו. ברם, לא היא, הפונה אפלו לאדם בזוי ושפל שאסור לפגוע בכבודו. וראיה לדבר, שהלא מהיכן נלמדת דרשה זו? מתמר פלתו של יהודה, שלא רצתה להלבין פניו ואמרה 'מוטב שאשרף אני ושני בני עמי ולא אלבין פניו', והנה - סיים הרבי את דבריו - אם יהודה לא יודה ויגיש לשרפה עם שני ילדיה, אין לך שפל ונבזה ממנו, ובכל זאת החליטה שמוטב להשרף ולא להלבין את פניו.

כמו כן מספר על הגאון המפלא רבי מאיר יחיאל הלוי אב"ד אוסטרובצא, שכאשר הצטרף

פֶּרֶשֶׁת וַיָּשֶׁב

הִנֵּה הָאִישׁ הַזֶּה - מִמָּשִׁיךְ רַבִּי שְׁלוֹם -
נִרְאָה כְּמַחְמִיר וּמְדַקְדָּק בְּמַצּוֹת. אָמֵן לֹא
כֵּן הוּא, אֲלֵא בְּאַמֶּת הָרִי הוּא מְשַׁחֵת, אֲשֶׁר
נוֹחַ לוֹ לְרוֹצֵץ גִּלְגָּלְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וּבִלְבָד
שִׁירָאוּ כָּלֶם עַד כִּמָּה הוּא מְדַקְדָּק בְּמַצּוֹת...

בוֹשָׁתוֹ שֶׁל עֲנִי עָלוּב...

עֲנִי מְרוּד נִכְנָס אֶצֶל הָאֲדָמוֹר רַבִּי חַיִּים
הַלְבָּרְשֵׁטָאם וַצ"ל, בַּעַל ה'דְּבָרֵי חַיִּים' מִצְאָנֻז,
וְשִׁפְף לִפְנָיו אֶת מֶרֶלְבוֹ: "רַבִּי, עָלִי לְהַשִּׁיא
אֶת בְּתִי וְאִין בְּיָדִי פְרוּטָה לְקִנּוּת טְלִית לְחֶתֶן
וּמִלְבוּשִׁים לְכֹלָה..."

בְּנוֹ הָאֲדָמוֹר רַבִּי יִחְזַקְאֵל שְׂרָגָא
הַלְבָּרְשֵׁטָאם וַצ"ל, בַּעַל ה'דְּבָרֵי יִחְזַקְאֵל'
מְשִׁינוּכָה, שֶׁנִּכְח בְּמַעְמָד, נִעְנָה וְאָמַר: "אֲבָא,
לִפְנֵי כִּמָּה יָמִים רָאִיתִיו וְהִנֵּה הוּא קוֹנֶה טְלִית
חֲדָשָׁה".

חֲלֻשָּׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל הָעֲנִי וּבְרַח.

צִוָּה ה'דְּבָרֵי חַיִּים' לְבָנוֹ: עָלֶיךָ לְפִיסּוֹ!
הַשִּׁיג ה'דְּבָרֵי יִחְזַקְאֵל' אֶת הָעֲנִי וְהַחֲלִי מִפִּיס
אוֹתוֹ, אֶךְ לִשְׂוֹא, הִלָּה סֶרֶב בְּכָל תַּקְוָה. נִכְנָסוּ
הַשְּׁנַיִם אֶל ה'דְּבָרֵי חַיִּים' שֶׁפָּסַק עַל אֶתֶר:
יִשְׁלַם הַבֵּן דְּמֵי פִּיּוֹס, אֶת כָּל הוֹצָאוֹת הַחֲתָנָה,
וְגַם דְּמֵי טְלִית חֲדָשָׁה...

רֹאוּי לְהַפְסִיד 'מִנְחָה' וְלֹא לִפְגַּע בִּיהוּדִי!

עוֹבְדָא מְפֻלָּאָה סִפֵּר הַגָּאוֹן רַבִּי מֵאִיר צָבִי
בְּרַגְמָן שְׁלִיט"א, אוֹתָהּ שָׁמַע מִפִּי הַגָּאוֹן רַבִּי
אֲשֶׁר לִיכְטִנְשְׁטֵיין וַצ"ל, רֹאשׁ יְשִׁיבַת קָמֵיין
בִּירוּשָׁלַיִם.

לִפְנֵי שְׁנַיִם רַבּוֹת, בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ,
הָיָה דוֹרֵשׁ מַגִּיד אֶחָד בְּשַׁבָּת לִפְנוֹת עֶרֶב,
וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה הַדְּרָשׁן מֵאֲרִיךְ בְּדַרְשָׁתוֹ אַחֵר
שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה, כַּמּוּכָן שְׁכָלֶם הַתְּפִלָּה תִּפְלַת
מִנְחָה קֹדֶם לְכֵן.

עַל פִּי ה'לִשָּׁם שְׁמַיִם' שְׁלָה, עוֹלָלָה לוֹ אֶת
הַמַּעֲשִׂים הַשְּׁפָלִים וְהַנִּבְזִים בְּיוֹתֵר.

שְׁתִּיחָן 'לִשָּׁם שְׁמַיִם' הִתְכַּוְּנוּ - אוֹלָם מָה
עֲצוּם הַפַּעַר בִּינִיחָן, וְכִמָּה מֵאֻלָּף...

הַמַּגִּיד הִירוּשָׁלַמִי רַבִּי שְׁלוֹם שְׁבַדְרוֹן וַצ"ל,
הָיָה מְחֲדִיר אֶף הוּא מְסַר זֶה לְשׁוּמְעֵי לִקְחוּ,
וְכֵן הָיָה אוֹמֵר: לְכַאוֹרָה יֵשׁ לִשְׁאֵל, כִּיּוֹן
שְׁשִׁתִּיחָן, תִּמְרֵי וְאַשְׁת פּוּטִיפֵר, לִשָּׁם שְׁמַיִם
נִתְכַּוְּנוּ, מְדוּעַ נִחְשָׁבָה תִּמְרֵי לְצַדִּיקַת גְּמוּלָה,
בְּעוֹד אֲשֶׁת פּוּטִיפֵר נִזְכָּרַת לְדְרָאוֹן עוֹלָם. זֹאת
וְעוֹד, מְדוּעַ לֹא מְצִינוּ שְׁמַעְשָׁה זֶה 'לִשָּׁם
שְׁמַיִם' עוֹרֵר רִשָּׁם כְּלָשָׁה, אוֹ שְׁקִבְלָה שְׁכָר
עַל כֶּף?

אֲלֵא מִכָּאן מוֹכַח, שֶׁלֹּא דִי בְּכוֹנֶה 'לִשָּׁם
שְׁמַיִם', אֲלֵא יֵשׁ לְצַרְף לְכֵן גַּם טַהַר לֵב וְיִשָּׁר
הַמַּדּוּת, רַק בְּצִרוּף שְׁגִיחָם שִׁיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים
נִכּוֹנִים, אוֹלָם כַּאֲשֶׁר יֵשׁ כְּוִנָּה 'לִשָּׁם שְׁמַיִם'
לֹא מַדּוּת וְהִתְחַשְׁבוּת בְּזוּלָת, אֲפָשֶׁר לַעֲוֹלָל
אֲסוּנוֹת שְׁאִין כְּדִגְמָתָם.

וְזֶהוּ הַהִבְדָּל הָעֲצוּם בֵּין תִּמְרֵי לִאֲשֶׁת
פּוּטִיפֵר, תִּמְרֵי עַל יְדֵי כְּוִנָּתָה 'לִשָּׁם שְׁמַיִם'
נִתְעַלְתָּה לְמַדְרַגַת 'מַלְכִים מִמָּךְ יִצְאוּ', מַלְכוּת
בֵּית דָּוִד יִצְאָה מִמַּעֲיָה, וּמִפְּנֵי מָה? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
אֲבָתָה לִפְגַּע בְּאִישׁ, וְאֶפְלוּ בְּמַחִיר חַיִּיהָ. לֹא
כֵּן אֲשֶׁת פּוּטִיפֵר, בְּגִין אוֹתָהּ כְּוִנָּת 'לִשָּׁם שְׁמַיִם',
לֹא הִסָּסָה לִפְגַּע בְּיוֹסֵף וּלְמַרֵּר אֶת חַיָּיו, וְכֵן
'לִשָּׁם שְׁמַיִם' אֵינוֹ אֲלֵא 'הַשְּׁחָתָה גְּמוּלָה'.

וּסְפֵר רַבִּי שְׁלוֹם: זְכוּרֵנִי שְׁבַקְרָתִי בְּבֵית
כְּנִסַּת אֶחָד, וְלִקְרִיאַת 'פֶּרֶשֶׁת זְכוּר' הָעָלוּ בַּעַל
קוֹרָא צָעִיר לְיָמִים שְׁעָדִין לֹא נִתְמַלֵּא זְקֵנוֹ,
כְּשֶׁאֶף הַחֲלִי לְקֹרֵא, הִתְפַּרֵּץ 'יִרָא שְׁמַיִם' אֶחָד
וְסִלְקוּ מִן הַבִּימָה בְּבִזְיוֹנוֹת לְעִינֵי כָל, וְהַלְבִּין
אֶת פָּנָיו בְּטַעֲנָה שְׁלֹא סְמִכִּינֵן בְּדַאוּרִיתָא
אֲחֻזָּקָה דְּרִבָּא, וְאִין כָּל הוֹכְחָה שֶׁהִבִּיא אוֹתוֹ
נַעַר שְׁעָרוֹת שֶׁל בְּגָרוֹת.

ב. לַעֲנִינוּ הַלֵּכָה בְּזֶה, עֵין חֲזוֹן עוֹבְדֵי פוֹרִים וְד' פֶּרֶשִׁיּוֹת עֲמוּד כֹּט.

פרשת וישב

ומקור הדברים מהגמרא (ב"מ נח, ב): "תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים. - אמר ליה: שפיר קא אמרת, דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חורא".

רבי נחמן בר יצחק מוכיח מהתהליך הביולוגי אותו עובר מי שפגעו בכבודו, בתחלה פניו מאדימות ולבסוף חורון מנות מכסה אותו, שאכן עבר הנפגע תהליך מסים של רציחה.

ובאר בספר 'מדרש שמואל' (אבות ג, טו), שפאשר פוגעים בכבודו של אדם, בתחלה הוא מאדים, כי 'הדם הוא הנפש', ומרב בושח עולה נפשו כלפי מעלה ומבקשת לצאת מגופו, לכן נפרת אדמומיות דם הנפש על פניו, ולאחר שפרחה הנפש במקצת - הרי הוא מחויר כמת. ובספר 'תולדות יצחק' (בראשית ד, ו) באר הסבה שהנעלב נעשה חור, מפני שלבו נופל, וכל הדם שעמד בחוץ, נכנס פנימה אל הלב לתמכו בחיים. הרי אומר הלבנת פנים אינה צער בעלמא, או אי נעימות רבתי, זהו מעשה הדומה לרציחה ממש, לכל הפחות כרצח חלקי.

רמז לכך שהמלבין פני חברו ברבים הרי הוא כשופך דמים, מוצא הגאון ה'חפץ חיים' בצווי המופיע בתחלת ספר בראשית (ט, ו): "שפך דם האדם באדם דמו ישפך", דהינו שהמלבין פני חברו ברבים, הרי הוא שופך דם האדם בתוך האדם, אזיל סומקא ואתי חורא, על כן 'דמו ישפך' הרי הוא כשופך דמים.

והתריע על כך ב'פלא יועץ' (ערוך הלבנה): "ידוע חמור אסור מלבין פני חברו ברבים שאין לו חלק לעולם הבא, ואמרו רבותינו ז"ל "מוטב לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים". הן בעוון רבים מעם הארץ, כי יהיה ריב בין אנשים מחרפין ומגדפין זה את זה, וכל אחד מזכיר מומי

והנה שבת אחת נזדמן הגאון רבי בערל קרויזער שליט"א, בין קהל השומעים שהאזינו לדרשת המגיד. אלא שקרה המקרה והוא לא הקדים להתפלל מנחה קדם שנגנס לשמע הדרשה, בראותו כי הדרשה מתארכת והשקיעה קרבה - שקל בדעתו כדת מה לעשות, אם יעזוב את מקומו באמצע הדרשה יהיה הדבר פגיעה בכבודו של המגיד, לכן גמר בדעתו לצאת לאט לאט דרך אחרנית עד הפתח, וכך עשה, אט אט התקרב אל הדלת ויצא.

דעתו של רבי בערל לא הייתה שלמה אם אכן כך היה ראוי לנהג, וביום ראשון שם פערמי לבני ברק לשאל את פי החזון איש וצ"ל כיצד היה צריך לנהג. גם אני - מספר הגאון רבי אשר וצ"ל - התליתי אליו. פונה רבי בערל לחזון איש, ומספר לפניו את העבדה הנ"ל, ושואל: ילמדנו רבנו מה עושים בכהאי גוונא, כשנמצאים בדרשה ועדיין לא התפללו מנחה והשמש נוטה לשקע...

נענה החזון איש ואמר: "אינני מבין את השאלה, הרי לצאת באמצע דרשה זו הלבנת פנים לדרשן ובזיון תלמיד חכם, ובדאי שתפלת מנחה אינה דוחה זה ואינו מתיר את זה! בודאי שאסור לצאת".

'אזיל סומקא ואתי חורא'

מדוע חמור כל כך עוון הלבנת פנים, יותר משאר עברות שבין אדם לחברו, עד כדי שעדיף לאדם למות ולא לעולל כן לזולתו?

מבאר רבנו יונה ב'שערי תשובה' (ש"ג סי' קלט): "והנה אבק הרציחה, הלבנת פנים, פניו יחורו ונס מראה האדם, ודומה לרציחה, ולכן אמרו ז"ל: לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ולא אמרו כן בשאר עברות חמורות, אכן דמו אבק הרציחה אל הרציחה, וכמו שאמרו יתרג ואל ירצח".

פְּרִשֵׁת וַיָּשָׁב

הַלְבֵּנֶת פָּנִים, שֶׁהִיא יוֹקֶדֶת בְּעֶצְמָה רַבָּה יוֹתֵר מִכִּבְשָׁן הָאֵשׁ הַחוּשִׁי.

הַגִּמְרָא (פְּתוּבוֹת 10, ב) מְסַפֶּרֶת עַל מֶר עוֹקְבָא, שֶׁבִּשְׂכֵנוֹתוֹ הָיָה דֶּר עֲנִי מְרוּד, בְּכָל יוֹם הָיָה רִגְלֵי מֶר עוֹקְבָא לְהַשְׁלִיךְ לוֹ אַרְבָּעָה זִוְזִים בַּחֹר שֶׁל צִיר הַדֵּלֶת, הָעֲנִי מִצָּאָם וְלֹא יָדַע מִי הֵנִיחָם שָׁם. פֶּעַם אַחַת אָמַר הָעֲנִי בְּלִבּוֹ: אֶאֱרֹב וְאֶרְאֶה מִי מִשְׁלִיךְ לִי אֶת הַכֶּסֶף. אוֹתוֹ הַיּוֹם הִתְאַחֵר מֶר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ, וּכְשֶׁהִלִּיךְ לְבֵית הָעֲנִי הִתְלוֹתָה אֵלָיו אֶשְׁתּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהִרְגִישׁ בָּהֶם הָעֲנִי, יָצָא מִמִּתְבּוֹאוֹ כְּדִי לְרֹאתָם, אֲבָל הֵם בְּרָחוּ מִפָּנָיו. בְּמִנוּסָתָם רָאוּ תַנּוּר פְּתוּחַ, נִכְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתוֹכוֹ וְהִתְחַבְּאוּ שָׁם.

אוֹתוֹ תַנּוּר, נִגְרַף מִן הַגָּחָלִים זְמַן קָצֵר קֹדֶם לָכֵן, וְעִדִּין הָיָה לוֹהֵט. רִגְלָיו שֶׁל מֶר עוֹקְבָא נִכְווּ, אָמְרָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ: שִׁים רִגְלֶיךָ עַל רִגְלֵי וְתַנְצֵל, מִכִּיּוֹן שֶׁבְּרִגְלֵי לֹא שָׁלְטָה הָאֵשׁ. חֲלָשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל מֶר עוֹקְבָא, שָׂרַק בּוֹ שֶׁלֹּט חָם הָאֵשׁ, נִחְמָה אוֹתוֹ אֶשְׁתּוֹ: זְכוּתִי גְדוֹלָה מִזְכוּתְךָ, הֵיּוֹת וְאֲנִי מִצוּיָה בְּתוֹךְ הַבֵּית, עֲנִיִּים מִקְבָּלִים מִמֶּנִּי כַּצִּדָּקָה בְּשֹׁר וּמִינֵי מְזוֹנוֹת הָרְאוּיִים לֶאֱכִילָה, וְאֵלּוֹ אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם מַעוֹת, וְהֵם צְרִיכִים לְטָרַח וּלְהַכִּין לְעֶצְמָם סְעוּדָה.

וּמִקָּשִׁים הָעוֹלָם, מָה כָּל הַתְּרָדָה שֶׁל מֶר עוֹקְבָא וְאֶשְׁתּוֹ? וְלָמָּה לָהֶם לְבָרַח לְתַנּוּר? הִרִי הָעֲנִי כְּשֶׁרָדַף אַחֲרֵיהֶם הִבִּיא אֶת הַבוּשָׁה עַל עֶצְמוֹ מְרֻצָּנוֹ, וּמִדּוּעַ מְסֵרוֹ נִפְשָׁם? בְּרֵם מֵאַחֵר שֶׁנִּקְטָנוּ חַיִּים לְשׁוֹנֵם 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם' נִמְצָא שֶׁאֵין מְדַבְּרִים כָּאֵן בְּחִיּוּכִים הַלְכָתִיִּים, אֲלֹא יֵשׁ כָּאֵן עֶצֶה טוֹבָה, כְּדֹאֵי מִבְּחִינַת הַעֲדָפָה אִישִׁית לְהַבְּנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא לְהַבְּנוֹת חֲלִילָה לְעוֹלָם הַבָּא.

מוֹטָב יִתְּלָה הַחֲשָׁד בִּי - וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁוּ אַחֲרֵים בְּאַחַת מֵאִסְפוֹת הַרְבֵּנִים לְמַעַן צְרִיכֵי הַפֶּלֶל, בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֶּדֶשׁ, נִכַּח הַגָּאוֹן רַבִּי זְרַח בְּרוּרְמָן זצ"ל, תִּלְמִידוֹ הַמְּבָהֵק שֶׁל מַהְרִי"ל

חִבְרוּ אֶת אֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה מִימֵי קֹדֶם וּבִשְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת, וְלֹא עוֹד אֲלֹא שְׂאוֹמֵר עָלָיו אֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ בּוֹ. וְנִהְי דָּוָה חֲמוּר מִצַּד שֶׁהוּא מוֹצִיא שֵׁם רַע, אֲבָל כְּשֶׁמְחַרְפוֹ בְּמָה שֶׁהָיָה בּוֹ - הוּא יוֹתֵר חֲמוּר, דְּבָמָה שֶׁאֵין בּוֹ לִיכָא כָּל כֶּף הַלְבָנָה, כְּמוֹ שֶׁמְזַכֵּיר לוֹ עֲוֹנוֹת רַאשׁוֹנִים, דְּאִזִּיל סוּמְקָא וְאִתִּי חוּרָא, וְהִרִי זֶה כְּשׁוֹפֵף דְּמִים. וְהָעוֹשָׂה זֶה אֵינּוּ שָׁב בְּתִשׁוּבָה, שְׂדוּמָה לוֹ שֶׁאֵין בִּידּוֹ עוֹוֹן, וְאוֹמֵר: מָה בְּכֶךָ, הָאֵמֶת אִמְרָתִי, וְאֵינּוּ שָׁם עַל לֵב כִּי גְדוֹל עוֹנוֹ מִצַּד חֲמוּר אִסּוּר הַלְבָנֶת פָּנִים".

אֵשׁ הַכִּבְשָׁן, לַעֲמֹת אֵשׁ הָעֶלְבּוֹן...

מִלְשׁוֹן חַיִּים לְשֶׁהִבְאֵנוּ לְעִיל 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם' שֶׁיִּפִּיל עֲצָמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פָּנָיו חִבְרוּ בְּרַבִּים", מְדַקְדֵּק הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה לִיב חֲסִמֵּן זצ"ל: לְכַאוּרָה, מִדּוּעַ נִקְטָנוּ חַיִּים לְשׁוֹנֵם 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם', מִתְאַיִם הָיָה יוֹתֵר לִזְמַן 'צָרִיךְ אָדָם' אוֹ 'חֵיב אָדָם', כְּלִשׁוֹן הַשְּׁגוּרָה בְּשֶׁאֵר הַוֵּרָאוֹת חַיִּים.

וּמִבְּאֵר: חַיִּים לְכַאוּרָה לְלַמְדָנוּ כִּי יוֹדְעֵי אֵמֶת מִבְּנִיִּים, שְׁנוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לְאָדָם לְבַחֵר בְּאֵשׁ הַגִּשְׁמִית מֵאֲשֶׁר לְהַשְׁרִף בְּאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁל גִּיהֵנִם עַל הַלְבָנֶת פָּנִים. מִשְׁלַל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה, לְאָדָם שֶׁנִּקְלַע לְתוֹךְ בֵּית אֶפּוֹף לְהַבּוֹת, וְאֵין בְּאֶפְשָׁרוֹתוֹ לְהַצִּיל אֶת עֶצְמוֹ, אֲלֹא אִם כֵּן יַעֲבֹר דֶּרֶךְ אַחַת מִשְׁתֵּי מְדוּרוֹת אֵשׁ, הָאֵחַת גְּדוֹלָה מְאֹד וְהַשְּׁנִיָּה קִטְנָה בְּיוֹתֵר, פְּשִׁיטָא שֶׁיִּבְחֹר בְּקִטְנָה בְּמִצָּבוֹ, נוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לְעַבֵּר בָּהּ וּלְהִתְיַסֵּר יְסוּרִים קָלִים, מֵאֲשֶׁר לְעַבֵּר בְּגְדוֹלָה, אֲשֶׁר יְסוּרֵיהָ קָשִׁים שְׂבָעִתִּים. מִמִּילָא הוֹרִינוּ חַיִּים לְכַאוּרָה 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם', שֶׁאִם יִקְלַע לְפָנָיו שְׁתֵּי דְרָכִים, וְיִהְי עָלָיו לְבַחֵר אַחַת מִשְׁתֵּים: לְהַלְבִּין פָּנָיו אָדָם אוֹ לְהַשְׁרִף, אֵל יִבְחֹר לְפַל לְכִבְשָׁן הָאֵשׁ בְּלִית בְּרָרָה, אֲלֹא עָלָיו לַעֲשׂוֹת כֵּן מִתּוֹךְ הַבְּנָה בְּרוּרָה שֶׁהַדְּבָר מִשְׁתַּלֵּם עֲבוּרוֹ, לְבַחֵר בְּמְדוּרָה הַקִּטְנָה שֶׁל אֵשׁ גִּשְׁמִית, וְלֹא בְּאֵשׁ הַנּוֹרָאָה שֶׁל עוֹוֹן

כבודו של מגמגם

מספר הגאון רבי חיים זייצ'יק זצ"ל בספרו 'המאורות הגדולים' (עמ' 17): פעם אחת נכנס הספא מסלבודקא לבית המדרש, ועוד טרם הספיק להנפיש - הזדרזו ונגש אל העמוד, והחל להתפלל תפלת מנחה בשליח צבור. להשתוממותו הגדולה של הקהל, התחיל הספא ז"ל לגמגם ולבטא את הקריאה באופן משסע ומקטע.

בשחקרו אחר כך לסבת הדבר, נודע שכונתו של הספא ז"ל הייתה להרגיע את נפשו של מתפלל אחד, שמחמת אבילותו היה יורד לפני התבה, והיה מתקשה מאד בקריאה מן הסדור, עד שהיה לצחוק ולבזיון בעיני הצבור, וכדי לפייס ולהקל את צערו ירד הספא לפני התבה, וקרא בקול מגמגם, להראות שגם הוא בכיכול אינו יודע לקרא בהגן, וממילא תוקל מן האיש שהוא הבושה.

'רצח' בתוככי בית המדרש...

הגאון רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל, חתנו של רבי ירוחם ממיר, ישב פעם בבית המדרש ב'שיבת' בית מדרש עליון' במונסי, ובכה בדמעות שליש מאין הפוגות... נגש אליו תלמידו ושאל לסבת הברי, אף רבי ישראל חיים המשיך לבכות ולא ענה.

כשהתלמיד הפציר בו שוב, בקש ממנו שישלף מן המדף גמרא מסכת ברכות, הוא פתח בדרך מ"ג ולמד אתו יחד: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", ובגמרא בבא מציעא השווה הלכות פנים לרציחה: "כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים".

"תתאר לך" - אמר רבי ישראל נח בעיניו דומעות - "שהיית רואה כאן בבית המדרש באמצע הסדר קם בחור, ולעיני כלם נועץ ספין בלבו של בחור אחר, האם היית יכול להתאפק ולא לבכות? ואני ראיתי עכשו ממש

דיסקין וראש ישיבת 'מאה שערים'. באותו מעמד, מצא לו אחד מהנוכחים את ההזדמנות, למחות מחאה נמרצת ביחס לפעלה מסימת שעשה רבי זרח בהנהגת הישיבה, אשר לדעתו לא הייתה ראויה למטרותה. הוא הטיל עליו את האחריות לכך, אף על פי שלאמתו של דבר, לא הוא היה אחראי לפעלה זו. הלה היה מתנגד של רבי זרח עוד מימים ימימה, ומצא שעת כשר לגבות את חובו, הוא התפרץ עליו בבזיונות נוראיים ובצעקות רמות.

כל הזמן שהלה דבר, עמד רבי זרח מן הצד ושתק, עד כדי שהנאספים סבורים היו שצדק האיש בדבריו, 'שתיקה כהודאה דמיא'...

אחרי האספה, נגשו אליו תלמידיו ושאלוהו: על מה ולמה הסכים להתבזות כל כך ולא גלה את האמת, ומה גם שכבוד התורה יש בזה, אמר להם: אם הייתי עונה לו ומנקה את עצמי ממה שטפל עלי, הרי היה מוכן ממילא שמעשה יד הגבאי השני באמצע. והלא אמרו רבותנו: "מוטב שיפיל את עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

והוסיף רבי זרח שהתנהגות זו למד ממעשי התנאים המובאים בגמרא (סנהדרין יא, א): "מעשה ברבן גמליאל שאמר: השפימו לי שבעה לעליה, השפים ומצא שמונה. אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות? ירד! עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות... ולא שמואל הקטן הוה, אלא איניש אחרניא, ומחמת כסופא הוא דעבר... תנאי: מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של רבי מאיר, אמרה לו: רבי, אחד מכס קדשני בביאה. עמד רבי מאיר וכתב לה גט בריתות, ונתן לה, עמדו וכתבו כלם ונתנו לה".

למדנו מהנהגתם הנפלאה של שמואל הקטן ורבי מאיר, שראוי לו לאדם להטיל חשד על עצמו, ואפלו שאין בו כלום, ובלבד שלא ילבנו פניו של מאן דהו...

פְּרִשֵׁת וַיָּשֶׁב

דְּבָרֵי חַוָּ"ל שֶׁהַמְּלָכִין פָּנִי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים אֵין לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, מִמִּילָא מוֹכֵן שְׁשִׁיף לְהַתִּיר אֲבוּד עֲצָמוֹ לְדַעַת מִפְּנֵי הַלְּבָנָת פָּנִים. אֲמָנָם עֲכָשׁוּ שֶׁהַתִּירוֹ לֹו חֲכָמִים, אֵין זֶה 'מֵאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת', שֶׁהָרִי לְדַעַת הַמָּקוֹם וְדַעַת חֲכָמִים עוֹשֶׂה כֵּן. עַל כָּל פָּנִים, לֹוִלִי שְׁעוֹן הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ חֲמוּר כָּל כָּף, לֹא הַתִּירוֹ חֲכָמִים לֵאבֹד עֲצָמוֹ, הָרִי לָךְ כַּמָּה נֹרָא הַדְּבָר!

שְׁאֵלָה מְעַנִּינָת נִשְׁאֵל ה'חֲזוֹן אִישׁ' עַל יָדֵי אֶחָד מִתְּלָמִידָיו. אָמְרוּ בְּגִמְרָא (מְגִלָּה כח, ב) "תֵּנָא דְּבִי אֱלִיהוֹ, כָּל הַשּׁוֹנָה הִלְכוֹת בְּכָל יוֹם מִבְּטָח לֹו שֶׁהוּא כֵּן עוֹלָם הַבָּא", וּמֵאִידֶךָ גִּיסָא אָמְרוּ חַוָּ"ל "כָּל הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים אֵין לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא", וְאִם כֵּן מָה דִּינוֹ שֶׁל אָדָם שְׁנִתְקִימוּ בֹו שְׁנֵי הַדְּבָרִים גַּם יַחַד, מִחַד הוּא שׁוֹנָה הִלְכוֹת בְּכָל יוֹם, וּמֵאִידֶךָ מְלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים. הֵאֵם זִכְרֵי הוּא לְעוֹלָם הַבָּא?

וְהַשִּׁיב: כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה נִכְרָא סִגְנוֹר, וְכִשְׁעוֹשֶׂה עֲבָרָה נִכְרָא מְלָאךְ מִשְׁחִית, וְאוֹתוֹ מְלָאךְ שֶׁנִּכְרָא מִשְׁוֹנָה הִלְכוֹת - בְּכַחוֹ לְדַרְשׁ עוֹלָם הַבָּא עֲבוּר מִצְוָה זֹו, וְכֵן הַמִּשְׁחִית שֶׁנִּכְרָא מִמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ - בְּכַחוֹ לְדַרְשׁ אֲבוּד עוֹלָם הַבָּא בְּעֲבוּר זֶה, וּשְׁנִיָּהֶם עוֹמְדִים לְדִין לְפָנֵי כֶּסֶף הַכְּבוֹד, וְהַקְּבִ"ה מְכַרֵּעַ לְפִי הַזְּכוּיֹת וְהַחֻבוֹת שֶׁל הָאָדָם, אִיזָה מְלָאךְ יִגְבֹּר בְּדִרְשָׁתוֹ וְיִפְסְקוּ כְּמוֹהוּ.

לְהַכּוֹת בְּתַנּוּר בּוֹעֵר, וְלֹא לְבִישׁ...

הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל מַגִּיד כֹּהֵן כָּרֵב וּמוֹרֶה צִדֵּק בְּעִירָה הַקְּטָנָה טְרַסְטָנָה, מְלַבֵּד הִיּוֹתוֹ מוֹרֶה הוֹרָאָה בְּאֶסוּר וְהַתֵּר, וְדֵן דִּינֵי מְמוֹנוֹת - עֲשֶׂה גַם כֵּן מְלַאכְתּוֹ שֶׁל שֶׁמֶשׁ בְּבִית הַמִּדְרָשׁ, מְכַבֵּד אֶת הַרְצָפָה, מְמַלֵּא אֶת הַכִּיּוֹר מִיָּם, מִיִּטֵּיב אֶת הַנִּירוֹת וּמְסִיק אֶת הַתַּנּוּר בִּימּוֹת הַחֶרֶף.

פַּעַם אַחַת, בְּדַמְדוּמֵי בֶקֶר שֶׁל יוֹם חֶרֶף, הָיָה רַבִּי שְׁמוּאֵל מְסִיק אֶת הַתַּנּוּר בְּבִית

אֵיף קָם אֶחָד וְהַלְבִּין לְעֵינָי כָּל אֶת פָּנֵי חֲבֵרוֹ, אֵיף לֹא אָבָּה?!"

הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ - חֲמוּר מִן הַרוֹצֵחַ

הַזְכַּרְנוּ אֶת דְּבָרֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה, אֲשֶׁר מִשְׁוֹה הַלְּבָנָת פָּנִים לֵאבֹק רְצִיחָה, אָכֵן בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרָיו שֶׁם (אוֹת קמא) הוּא מוֹסִיף: "וְעוֹד אָמְרוּ (בְּבֹא מִצִּיעָא נט, א): הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים אֵין לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְמָה שֶׁלֹא אָמְרוּ כֵּן עַל הַרוֹצֵחַ שְׁאֵין לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כִּי הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ אֵינְנוּ מְפִיר גְּדֹל חֶטְאוֹ, וְאֵין נִפְשׁוֹ מְרָה לֹו עַל עֲוֹנוֹ כְּמוֹ הַרוֹצֵחַ, עַל כֵּן הוּא רְחוּק מִן הַתְּשׁוּבָה."

כִּיּוֹצֵא בְּזֶה, רַבִּי אֱלִיהוֹ הַכֹּהֵן מֵאֲזַמִּיר בְּסִפְרוֹ 'מִדְרָשׁ אֱלִיהוֹ' (דְּרוֹשׁ ד' פָּרָק ח') עֹמֵד גַּם הוּא עַל חֲמַרְת הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִן הַרוֹצֵחַ: "וְלָכֵן יִזְהַר הָאָדָם מְאֹד מִעֲבָרָה זֹאת, וְכָל הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ מוֹרֶה עַל רַע תְּכוֹנָתוֹ וּמִזְנוֹ, וְכֹא לֹו מְרַב עֲזוֹת פָּנִים שְׁבוֹ, שְׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וּמְרַגִּישׁ בְּשִׁפְיֹת דְּמִים הַמִּגִּיעַ לְחֲבֵרוֹ, שְׁאוֹתָם הַדְּבָרִים שְׁאוֹמֵר עָלָיו גּוֹרְמִים לְהִשְׁתַּנּוֹת צוּרָתוֹ, צֶלֶם אֱלֹקִים שְׁנוּצָר בֹּו... וְדַע חֲמַר הַעֲבָרָה זֹאת שֶׁהִיא יוֹתֵר קָשָׁה מִהַהוֹרָגוֹ, שֶׁהַהוֹרָגוֹ מִמִּית אוֹתוֹ מִיד, אֲבָל הַמְּלָכִין פָּנֵי חֲבֵרוֹ מִמִּית אוֹתוֹ מְעַט מְעַט, וְעוֹמֵד וּמִתְבַּיֵּשׁ וְחוֹזֵר דְּמוֹ בְּכָל גּוֹפּוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצֵא מוֹשָׁב, וְעוֹלָה לְפָנִים וּמִבְעִיר אוֹתוֹ, וְחוֹזֵר וְיוֹרֵד בְּתוֹךְ גּוֹפּוֹ, וּמִתְלַבֵּן פָּנָיו כְּמַת, וּמִתְקַרֵּר גּוֹפּוֹ, וְנִמְצָא שְׁדָנוֹ בְּאֵשׁ וּבְמִים. וּבְכָל עַת שְׁרוּאָה לְאוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁהַלְבִּינוּ לְפָנֵיהֶם, חוֹזֵר וּמִתְבַּיֵּשׁ, וְחוֹזֵר וְנִשְׁפָּף דְּמוֹ, בְּאֶפֶן שֶׁהַהוֹרָג אִישׁ הוּא בְּפַעַם אֶחָד, וְהַמְּלָכִין הוֹרָגוֹ הַרְבֵּה פַּעַמִּים."

וּבְחִדּוּשֵׁי 'פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ' (ב"מ נט, א) מוֹכִיחַ עַד כַּמָּה חֲמוּר אֶסוּר הַלְּבָנָת פָּנִים, מִהַעֲבָדָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהַתִּירוֹ לְאָדָם לְהַפִּיל עֲצָמוֹ לְכַבֶּשֶׁן הָאֵשׁ וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִלְבִּין פָּנֵי חֲבֵרוֹ, וְזֹאת עַל אִף שֶׁהַמֵּאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת אֵין לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אִף בְּמִקְרָה זֶה - הַתִּירוֹ שֶׁיֵּאֲבֹד עֲצָמוֹ וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִבְיֵשׁ אֶת חֲבֵרוֹ, [וּבִפְרָט עַל פִּי

פְּרִשֵׁת וַיָּשִׁב

הַתְּלִמִּידִים שֶׁטָּעְמוּ אֶת שִׁירֵי הַשְּׁתִּיָּה שֶׁבָּכּוּס, הִפְתָּעוּ לִמְרֹאֶה כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לִיב, אֲשֶׁר יָדַע לְמַשֵּׁל בְּרוּחוֹ וְלִשְׁתוֹת לֹלֵא הֵנֵד עֶפְעָף אֶת הַמִּים הַמְּלוּחִים הָאֵלֶּה.

לְשֹׂאֶלֶת הַרְבֵּנִית כִּיצַד הִרְשָׁה לְעֲצֹמוֹ לִשְׁתוֹת מִים מְלוּחִים אֲשֶׁר עֲלוּלִים לְהִשְׁפִּיעַ לְרָעָה עַל בְּרִיאֹתוֹ, הָרִי 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם' אֲמָרָה תוֹרָה. הַשִּׁיב הָרֹב: "הָרִי כִּבְר חֲרָצוֹ חֲזוּ"ל מִשְׁפָּטִים 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּפֹּל עֲצֹמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשֵׁן הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פָּנָיו חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים".

זְהִירוֹת בְּכִבּוּדוֹ שֶׁל גִּנְב... מִסְפָּר הַצַּדִּיק רַבִּי בּוֹנָם יוֹאֵל טוֹיִסִּיג,

הָאֲדָמוֹר מִמְטְרֶסְדוֹרֶף וְצ"ל (בֵּית יִשְׂרָאֵל ח"ח ס" כט): פָּעַם אַחַת נִזְדַּמְנְתִּי לִשְׁכֹּנַת 'בֵּית יִשְׂרָאֵל' בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִנֵּה רוֹאוֹת עֵינֵי קְבוּצַת אֲנָשִׁים רוֹדֶפֶת אַחֵר אִישׁ נִמְלֵט, בִּצְעָקוֹת רִמּוֹת: 'גִּנְב, גִּנְב!'. כְּשֶׁבָּאתִי לִישִׁיבַת קָמְנִיץ, סִפְרָתִי אֶת הַדָּבָר לְמִשְׁגִּיחַ הַצַּדִּיק רַבִּי דָּב פֶּרֶיִדִין, נִתְכַּרְכְּמוּ פָּנָיו, וְשָׁח לִי: בִּימֵי מְלַחְמַת הָעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר נִקְלַעְנוּ לְשִׁנְחָאֵי שְׁבָסִין, תִּפְסוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה אָדָם אַחֵר שֶׁגִּנְב שְׁעוֹן שֶׁל זֶהָ, וְהָיוּ מְבִישִׁים אוֹתוֹ בְּרַבִּים. כְּשֶׁנִּזְדַּע הַדָּבָר לְמִנְהַל הַרוֹחֵנִי הַצַּדִּיק רַבִּי יִחְזַקְאֵל לִוִּינְשְׁטֵיין וְצ"ל, הָיָה צוּעֵק כְּכֹרוּכָא: בְּגִלְל שְׁעוֹן מִתָּר לְשִׁפּוֹ דְּמִיָּם, וְלִהְלִיבִין פָּנָיו חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים!;

רְמִזֵּי חֲנֻכָּה בְּפִרְשֵׁיּוֹת סֵפֶר בְּרֵאשִׁית

עוֹמְדִים אָנוּ בִּפְתִּיחָם שֶׁל יְמֵי חֲנֻכָּה הַקְּדוּשִׁים, הַבָּאִים עֲלֵינוּ לְטוֹבָה. מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה חָלִים יָמִים אֵלּוּ בְּסִבִּיבַת פְּרִשֵׁיּוֹת הַשָּׁבוּעַ שֶׁל שְׁלֵחֵי סֵפֶר בְּרֵאשִׁית, וְאֲכֵן בְּרוּחַ מְאֹמֶר רְבוּתֵינוּ 'לִיכָא מִיֵּדִי דְלֹא רְמִיזָא בְּאוֹרֵיתָא', מְצָאוּ צַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת בְּפִסּוּקֵי פְרִשֵׁיּוֹת אֵלּוּ רְמִזִּים נִפְלָאִים וּמְאִירִים, הַטּוֹמְנִים בְּחֻבָּם אֶת זְכוֹנָן גַּם חֲנֻכָּה וְהַלְכוּתֵיוֹ:

הַמְדָּרֶשׁ, וְהָיוּ הַעֲצִים לַחִים, וְלֹא נֶאֱחָזָה בָּהֶם הָאֵשׁ. נִשְׁתַּטַּח רַבִּי שְׁמוּאֵל עַל גְּבִי קֶרְקַע, הַכְּנִים רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה וְנִפְחַ בָּאֵשׁ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִכְנַס אַחֵר מִמִּתְפַּלְלֵי הַיְּתִיקִין לְבֵית הַמְדָּרֶשׁ, רָאָה אָדָם מְטֵל וּפָנָיו לְמִטָּה, נִכְנַסָּה בּוֹ רוּחַ שֶׁל קְלוֹת רֹאשׁ, נָגַשׁ אֵלָיו וְטַפַּח לוֹ עַל גִּבּוֹ.

יָדַע רַבִּי שְׁמוּאֵל שְׁאֵם יוֹצִיא אֶת רֹאשׁוֹ, וְהָאִישׁ יִרְאֶה מִי הוּא - יִתְבַּיֵּשׁ, מָה עָשָׂה? הִשְׁקָה אֶת רֹאשׁוֹ בְּתוֹךְ הַתְּנוּרָה, הָאֵשׁ הַמְּנַפַּחַת הַתְּלַקְחָהּ, הַשְּׁלֵהֶבֶת עָלֶיהָ וְצָרְכָּהּ אֶת פָּנָיו, אֲחֻזָּה בְּגִבּוֹת עֵינָיו וּבְזָקְנוֹ, וְאָף עַל פִּי כֵן, לֹא הוֹצִיא רַבִּי שְׁמוּאֵל אֶת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁהִרְגִּישׁ שֶׁהָאִישׁ פָּנָה וְהִלָּךְ לוֹ.

הַסֵּפֶר שֶׁחֲלַף בְּמִלַּח

מִנְהֵג קְבוּעַ הָיָה לְתִלְמִידֵי הַחֲכָמִים הַמְּפֻלְגִים בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, כָּל מוֹצָאֵי שַׁבַּת קָדֵשׁ הָיוּ מִתְאַסְּפִים בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַמְהַרְרִי"ל דִּיסקִין וְצ"ל, לְשִׁמְעַת אֶת שְׁעוֹרוֹ בְּפִרְשֵׁת הַשָּׁבוּעַ. וְנִהְיָ הָיָה לְכַבֵּד אֶת שׁוּמְעֵי הַשְּׁעוֹר בָּכוּס תָּה, וְאָף הַגָּאוֹן הַמְהַרְרִי"ל הָיָה שׁוֹתֶה עִמָּהֶם.

מַעֲשֵׂה וְטָעָה הַמְשַׁמֵּשׁ הַמוֹזַג, וְנִתְחַלֵּף לוֹ בֵּין שְׁקִית סֵפֶר לְשְׁקִית מִלַּח, וּבְטָעוֹתוֹ שֶׁם מִלַּח תוֹךְ כּוֹסוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן. וְכִינֵן שֶׁהָיָה זָקוּק לְרַגְלֵי חֲלָשָׁתוֹ לְכַמּוֹת יִתְרָה שֶׁל סֵפֶר, נִתֵּן אֵל תּוֹכּוֹ כְּמָה כְּפִיּוֹת גְּדוּשׁוֹת וּבְשִׁפְעָה.

הַמְהַרְרִי"ל דִּיסקִין גָּמַע אֶת כּוֹס הַחַמִּין שֶׁבִּידּוֹ טַפִּין טַפִּין, לֹלֵא גִלּוּי סִימְנֵי בְּחִילָה וְעוֹיֹת כְּלָשָׁהֶם, וְאָף תְּלִמִּידֵיו הָעוֹטְרִים אֶת שְׁלַחְנוֹ לֹא חָזּוּ עַל פָּנָיו רַבָּם שׁוֹם שְׁנוּי אוֹ הֶכֶר. תוֹךְ כְּדֵי לְגִימָה, הִרְגִּישָׁה הַרְבֵּנִית כִּיצַד הַמְשַׁמֵּשׁ עוֹמֵד בְּמִטְבַּח וְיִידִיו מִמְשַׁמְשׁוֹת בְּשְׁקִית הַמִּלַּח, הִיא תִּפְסָה מִיָּד אֶת הַנֶּעֱשָׂה, נִחְפָּזָה לְחֹדֶר רַבָּנוּ בְּקִרְיָאָה מְבֹהֶלֶת: "הָהָא! מִלַּח בְּכוֹסֶךָ".

פרשת וישב

מִנֵּינְךָ גֵּרֹת חֲנֻכָּה. (רבי חנוך צבי מבענדין בשם סבו הרה"ק מאלקסנדר).

❖ "וַיָּבֹחַ טַבַּח וְהָכֵן" (מג, טז), ח' מתבת 'טבח', 'וְהָכֵן', אותיות חנוכה. רמז למה שכתב בהגהות מרדכי, שיש קצת מצוה ברבוי סעודות בחנוכה. "וַיָּבֹחַ טַבַּח" בגימטריא מ"ד כמנין גֵּרֹת חֲנֻכָּה. (משה משה).

מדוע זכתה מלכות יון למשל בכפה?

בנסח 'על הנסים' אנו מזכירים את הרקע להתרחשויות נס חנוכה: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, שעמדה עליהם מלכות יון הרשעה לשבחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", הצרות מהם נושענו בימי חנוכה, ארעו לנו מידיה הטמאות והמגאלות בדם של מלכות יון הרשעה, אשר היתה מולכת ושלטת על כל העולם כלו. ויש לשאל, באיזו זכות זכתה מלכות יון למשל בכפה?

תשובה לכך מצויה בדברי המדרש (תדב"א פ"ח): "לא גלגל הקב"ה והביא מלכות יון לעולם אלא בשכרו של יפת, שכסה ערות אביו". פאשר השתפר נח מן היין, ושכב מגלה בתוך אהלו, חסו שם ויפת על כבוד אביהם, וינקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו", על פי המבאר ברש"י, דיוק לשון המקרא וינקח שם ויפת' ולא וינקחו', מלמד ששם היה העקר במעשה טוב זה, ויפת רק סייע לו, ואף על פי כן, אפלו שמדבר רק במעשה של מסייע פלאחר יד, שמר לו הקב"ה שכר מעשה זה לדורי דורות, והשליט הבורא את בני בניו למשל בכפה.

חשיבותו של מעשה פעוט

ועוד שם במדרש מובאות דגמאות נוספות, כיצד מעשים פעוטים לכאורה של אנשים פרטיים, הביאו שחר עצום לבני בניהם: "לא

❖ "ויהי כמשלש חדשים... ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" (בראשית לח, כד): "ויהי כמשלש חדשים", זה חדש כסלו, החדש השלישי מראש השנה. "הוציאוה" - לרמז על הדין האמור בגמרא (שבת כא, א) מצוה להניחו ברשות הרבים מבחוץ בטפח הסמוך לפתח משום פרסומי ניסא, "ויאמר יהודה" - רמז לדעת רבי יהודה (שם) דגיר חנוכה שהניחו החנוני ברשות הרבים והזיק פטור, לפי שברשות פרסום מצוה הניחם שם (רבי שמחה בונים מפשיסחא).

❖ "הכר נא למי החתמת והפתילים" (שם פס' כה) 'למי החתמת' - רמז לגס פך שמן, שמצאוהו מונח וחתום בחותמו של כהן גדול, 'והפתילים' - רמז לפתילות של גר חנוכה. (רבי אהרן דוד משריסק).

❖ "אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח: ונאמר אל אדני יש לנו אב" (בראשית מד, יט-כ) רמז למחלקת בית שמאי ובית הלל, במנין גרות חנוכה. דעת בית הלל בכל יום 'מוסיף והולך', ולדעת בית שמאי, בכל יום 'פוחת והולך', וזהו רמז הפתוב 'היש לכם אב או אח' הינו כיצד אתם סוברים, א"ב - שצריך להוסיף בכל יום, ביום ראשון א', וביום שני ב', וכן הלאה, או א"ח ביום א' מדליקים ח' גרות, וביום השני ז' גרות, וכן הלאה. ונאמר אל אדני יש לנו אב' אנו פוסקים בבית הלל שצריך להיות 'מוסיף והולך'. (רבי מרדכי מקוזמיר).

❖ שמות הפרשיות: ויהי מקץ - ויגש - ויחי. קץ (סוף) המלה 'ויהי' אות י', 'ויגש' אם נגיש ונקרב את האות י' אל תבת 'ויחי', עולה מ"ד, מנין גרות חנוכה. וכן 'שברו לנו מעט אכל' (בראשית מד, כה), באם נשבר (נחלק) תבת לנו (בגימטריא פ"ו), עולה מ"ג. בתוספת מעט אכל, האות המעטה ביותר בתבת 'אכל', האות א', עולה מ"ד,

פְּרִשְׁת וַיֵּשֶׁב

הוא עוג, שְׁפֹלֵט מִן הָרְפָאִים שֶׁהָכּוּ כְּדוֹלְעָמָר וַחֲבָרָיו בַּעֲשֻׁתֹּרוֹת קֶרְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיָּתֶר הָרְפָאִים'.

אולי הִיָּה אֶפְשָׁר לַחֲשֹׁב שֶׁלְעוֹג הָיוּ כּוֹנוֹת נֶאֱצָלוֹת שֶׁל טוֹב לֵב, וְלִכְנָן רֵץ לְבָשָׁר לְאַבְרָהָם עַל נְפִילַת לוֹט בְּשָׂבִי, אוֹלָם עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בְּרִש"י עַל הַפֶּסוּק 'וַיָּבֹא הַפְּלִיט', סִבָּה שֶׁפִּלָּה בְּיוֹתֵר הַנִּיעָה אֶת עוֹג, מִשְׁאָלָה כְּמוֹסָה הִיָּתָה בְּלִבּוֹ שִׁיְהָרֵג אַבְרָהָם בְּמִלְחָמָה וַיֵּשֶׁא הוּא אֶת שָׂרָה.

מִבְּהִיל הַדָּבָר, עוֹג עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שֵׁשׁ בּוֹ אֵיזָה בְּדֵל שֶׁל טוֹב, וְגַם זֹאת מִתּוֹךְ כּוֹנֵה אֶפְלָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן, מִשֶּׁהָ יָרָא לְהִלָּחֵם עִמּוֹ שְׁמָא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּת מַעֲשֵׂהוּ...

"בְּאוֹר זֶה שִׁמְעֵתִי מִפִּי הֶהְרוֹג".

בְּאַחַד מִפְּרָכֵי ה'תְּלָמוֹד בְּבָלִי שֶׁהָיָה בְּבַעֲלוֹתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי בְּעָרִישׁ אֲבִי'ד גְּלוּגָא, חֲתָנוֹ שֶׁל בַּעַל ה'פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ', מְצוּיָה עַל הַגְּלִיּוֹן הָעֶרְהָ מְסֻתוֹרִית, הַמְּקַפֶּלֶת בְּתוֹכָהּ סְפוֹר מִבְּהִיל...

סָבִיב אֶחָד מִדְּבוּרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁבַּעֲמוֹד הַגְּמָרָא, כְּתֹב הַגָּאוֹן רַבִּי בְּעָרִישׁ בְּאוֹר עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת, וּבְסִיּוּמוֹ, הוֹסִיף בְּכֹתֵב יָדוֹ **"בְּאוֹר זֶה שִׁמְעֵתִי מִפִּי הֶהְרוֹג"**.

כִּיצַד אָדָם הֶרוֹג יָכוֹל לְבָאֵר דְּבוּר שֶׁל תּוֹסְפוֹת? הַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹרָא, שֶׁמִּהְיָה רָקַע לְהָעֶרְהָ, סֵפֶר עַל יָדֵי כַּמָּה מַגְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, וְזֶה דְּבַר הַמַּעֲשֵׂה:

בְּעִיר קְטָנָה אַחַת בְּפוֹלִין, אֶרֶץ שְׁנִטְרָפוֹ מְסֻפֵּר בְּהִמּוֹת בּוֹ זְמַנִּית, עָקֵב כֶּךָ נּוֹצֵר מִחֲסוֹר בְּבָשָׁר. הָיָה זֶה יָמִים סְפוּרִים קִדְּם חֵג הַשְּׁבוּעוֹת, וְהַדְרִישָׁה לְבָשָׁר לְכָבוֹד יוֹם טוֹב הִיָּתָה רַבָּה, עַל כֵּן נִשְׁלַח הַקָּצֵב שֶׁל הָעִירָה לְקִנּוֹת בָּשָׁר מִן הָעִיר הַסְּמוּכָה. אוֹתוֹ קָצֵב

גִּלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא אַבְרָהָם לְעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָר שֶׁל שֵׁם, שֶׁנֶּחֱנַבָּא אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה עַל אֲרָצוֹת שֶׁבַּעֲוֹלָם וְלֹא קָבְלוּ מִמֶּנּוּ... לֹא גִלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא מַלְכוּת רומי לְעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָרוֹ שֶׁל עָשׂוֹ, שֶׁהָיָה בּוֹכָה וּמִתְאַנֵּחַ בְּשָׂכִיל שֶׁבֶרֶךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב. לֹא גִלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא מַלְכוּת מְדֵי לְעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָרוֹ שֶׁל כֶּרֶשׁ, שֶׁהָיָה בּוֹכָה וּמִתְאַנֵּחַ בְּשַׁעַה שֶׁהִחְרִיבוּ גוֹיִם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא גִלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא אֶת סִנְחָרִיב בְּעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָרוֹ שֶׁל אֲשׁוּר, שֶׁאֲשׁוּר אִישׁ כָּשֶׁר הָיָה, וּבֵן עֲצָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָיָה. וְלֹא גִלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא נְבוּכַדְנֶצַּר בְּעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָרוֹ שֶׁל מְרֹדַךְ, שֶׁנֶּהֱגָה כְּבוֹד לְאַבְיָנוּ שֶׁבְּשָׂמִים. לֹא גִלְגַּל הַקִּב"ה וְהִבִּיא הָמָן לְעוֹלָם אֱלֹא בְּשָׂכָרוֹ שֶׁל אָגָג, שֶׁהָיָה בּוֹכָה וּמִתְאַנֵּחַ בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, אָמַר, אוֹי לִי שְׁמָא יֵאבֹד לְעוֹלָם זֶרְעִי".

וְכָל זֶה מְלַמֵּד אוֹתָנוּ לְמוֹד גָּדוֹל מְאֹד, שִׁי'אֵין הַקִּב"ה מְקַפֵּחַ שָׂכָר כָּל בְּרִיָּה, יִפֹּת הַתַּעֲסָק בְּכִסּוּי אֲבִיו, כָּלֵל לֹא מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה רְצוֹן ה', אֱלֹא נִתְבַּקֵּשׁ מֵאַחֲרֵי הַגְּדוֹל לְסִיעֵ לוֹ בְּכָבוֹד אֲבִיו, וְכֶךָ אֲכֵן נִהְיָ, וְעָקֵב כֶּךָ זָכָה לְשָׂכָר עֲצוּם, הֵן שָׂכָר רוֹחֲנִי וְהֵן שָׂכָר גִּשְׁמִי שֶׁאֵין לְשַׁעַר וְאֵין לְתֹאֵר, א. צֶאֱצָאֵי בְּנוֹ הַרְבִּיעִי, בְּנֵי יוֹן, מְשָׁלוּ בְּכָל הָעוֹלָם כָּלּוּ, ב. זָכָה לְקַבּוּרָה לְכָל עִמּוֹ אַחֵר מִלְחָמָת גוֹג וּמָגוּג, ג. בְּנֵי מִתְגַּזְרִים וְשׁוֹכְנִים 'בְּאַהֲלֵי שֵׁם' וְעַל יָדֵי כֶךָ זֹכִים לְבִרְכָּהּ, ד. בְּנֵה כֶרֶשׁ שֶׁהָיָה מִבְּנֵי בְּנֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, מְקוֹם הַשְּׂרָאָת שְׂכִינַת עֲזָנוּ וְתַפְאֲרֵתָנוּ.

וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מְצִינוּ בְּעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן, שֶׁקִּדְּם צֹאת מִשֶּׁהָ עָלָיו לְמִלְחָמָה, נִתְגַּרָא מִמֶּנּוּ אֲדוֹן הַנְּבִיאִים מְאֹד, עַד כְּדֵי שֶׁהִצְרִיךְ הַקִּב"ה לְהַרְגִיעוֹ: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֵל תִּירָא אוֹתוֹ כִּי בִנְדָךְ נִתְמַי אוֹתוֹ" (בְּמִדְבָר כֹּא, לֵד), וּבְרִש"י: שֶׁהָיָה מֹשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם, שְׁמָא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּבֹא הַפְּלִיט',

ג. כֵּן כְּתֹב רִש"י שֵׁם, וְיִסוּד הַדְּבָרִים מִהַמְּקָרָא (בְּרִאשִׁית י, ב): "בְּנֵי יִפֹּת גָּמָר וּמָגוּג וּמִדֵּי וַיּוֹן וְתָבֵל וּמִשֶּׁךְ וְתִירָס", וּבְרִש"י: תִּירָס זוֹ פֶּרֶס.

פְּרִשֵׁת וַיֵּשֶׁב

לא יָדְעוּ מִכֶּן מְאוּמָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, כְּאִשֶּׁר הָיָה רַב הָעִיר הַגָּאֹן רַבִּי בְּעָרִישׁ שְׁקוּעַ בְּלִמּוּדוֹ, נִתְגַּלָּה פִּתְאוֹם הַהֲרוּג לִנְגַד עֵינָיו. הָרַב בִּתְחִלָּה לֹא הִבִּין שְׁמָשָׁהּ מוֹזֵר מִתְרַחֵשׁ לִנְגַד עֵינָיו, וְחָשַׁב שֶׁמָּא הִקְצַב שָׁב מִקֶּדֶם מִשְׁלִיחוֹתָיו. "מָה מַעֲשִׂיךְ בְּבִיתִי בַשָּׁעָה כְּזוֹ מְאֻחֶרֶת?" - שָׁאַל. תְּשׁוּבַת הַקְצָב הִדְהִימָה אוֹתוֹ: "מֵת אֲנֹכִי, נִהְרַגְתִּי בְּאִמְצַע הַדֶּרֶךְ, וְכַעַת אֲנִי בָּא אֵלַיךְ מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן", הָרַב סָרַב לְהֶאֱמִין לְמִרְאָה עֵינָיו, וַיֹּאמֶר לְקָצֵב: "תֵּן לִי סִימֵן שֶׁדְּבָרִי אֱמֶת בְּפִיד, וּמֵת הֵנָּה", וְכִי בְּאִיזָה סִימֵן תַּחֲפֹץ?" שָׁאַל הַקָּצֵב, אָמַר הָרַב: "הִנֵּה כָּעַת אֲנִי עֹמֵל קִשּׁוֹת בְּהִכָּנֵת דְּבוּר אֶחָד שֶׁל תּוֹסָפוֹת, וְגַם לְאַחֵר עֵיוֹן רַב אֵין אֲנִי מוֹצֵא מְבוֹא לִישָׁב דְּבָרֵיהֶם כְּרְאוּי, אִם תִּבְיֵא לִי יֵשׁוּב הַגּוֹן לְקִשְׁתִּי מִמִּתִּבְתָּא דְּרִקִּיעָא, יִתְבָּרַר לִי שְׁמָת אֲתָה". הִלֵּךְ לוֹ הַקָּצֵב, וְלְאַחֵר שָׁעָה קָלָה חֲזַר מִמִּתִּבְתָּא דְּרִקִּיעָא וּבְאוּר נִפְלָא עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסָפוֹת בְּיָדוֹ, בְּאוּר שֶׁלֹּא שְׁמַעְתּוֹ אֶזֶן מַעוֹלָם...

וַיֹּאמֶר לוֹ הָרַב: "אֲכֵן מְאֻמִּין אֲנִי מַעַל כָּל סֶפֶק שְׁמָת הֵנָּה, וְכַעַת אֹמַר לִי לְשֵׁם מָה בְּאֵת". סִפֵּר הַקָּצֵב הַהֲרוּג לְרַב עַל נִסְבוֹת מִיתָתוֹ, וְהוֹסִיף לְסַפֵּר: "כְּאִשֶּׁר עָלְתָה נִשְׁמָתִי לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, עָמְדוּ לִפְנֵי בֵּית הַדִּין ב' כְּתוֹת מְלָאכִים, מִיִּמִּינִים וּמִשְׁמָאלִים, הִלְלוּ טוֹעֲנִים שְׁדִינִי לְגַן עֵדֶן, שָׁכַן מִסְרָתִי נִפְשִׁי עַל מַצּוֹה דְּרַבְּנָן שֶׁל נְטִילַת יָדִים, וְלִנְגַדִּם טוֹעֲנִים בְּנֵי הַכֶּתֶת הַשְּׁנֵי שְׁאִדְרָבָה יֵשׁ לִי דִין שֶׁל 'מֵאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת', שְׁהָרִי הָיָה לִי לְכַרְף יָדִי בְּמַפָּה כְּאִשֶּׁר יַעֲזֵב בֶּן לִוְיָתָי, אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָו וְנִתְּנוּ בְּדָבָר הַחֲלֵט בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה שִׁישְׁאָלוּ חֲנוּת דַּעַתוֹ שֶׁל רַב הָעִיר, וְכַפִּי שִׁיפְסֵק כֶּן יַעֲלֶה בְּדִינִי".

עֵין הָרַב בְּדִינוֹ, וְהוֹצִיא פָּסֵק דִּין שְׁאוֹתוֹ קָצֵב בְּחֻזְקַת קְדוּשָׁה, וְקָנָה עוֹלָמוֹ בַּשָּׁעָה אַחַת כְּשֶׁמָּסַר נִפְשׁוֹ בְּעַד מַצּוֹת נְטִילַת יָדִים, כְּשֶׁמַּעַ נִשְׁמָת הַקָּצֵב כֵּן, פְּרִיחָה בְּשִׁמְחָה לְמָקוֹם מְנוּחָתָהּ.

נוֹדַע לְאִישׁ שֶׁפֶל וְעִבְרָיִן, וְהָיָה חֲשֵׁשׁ שְׁמָא יִרְכָּשׁ בְּשֶׁר טְרָפוֹת ח"ו, בְּמָקוֹם כְּשֶׁר שֶׁנִּשְׁחַט וְהִכָּשֵׁר בְּדִין, עַל כֵּן שָׁלְחוּ יַחַד עִמּוֹ אִישׁ מְהִימָן וַיֵּרָא שְׁמַיִם לְהַשְׁגִּיחַ עָלָיו שֶׁיִּבְצַע אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ כְּדָבָעִי.

וְהִנֵּה הַקָּצֵב דָּנָן, עַל אִף שֶׁעָבַר עַל רַב עֲבֻרוֹת שְׁבִיתוֹרָה, הָיָה נִזְקָר מְאֹד בְּמַצּוֹת נְטִילַת יָדִים, וְתִמִּיד הָיָה אוֹמֵר, שֶׁלְּאַחֵר מֵאָה וְעֶשְׂרִים, לְכָל הַפְּחוֹת תַּעֲמֹד זְכוּתָהּ שֶׁל אוֹתָהּ מַצּוֹה חֲבִיבָה וְתִלִּץ בְּעַד נִשְׁמָתוֹ הַעֲלִיבָה...

וַיְהִי בְּאִמְצַע הַדֶּרֶךְ, רַעַב הַקָּצֵב לֶלֶחֶם, אִף לֹא יָדַע לְהַשִּׁית עֲצוֹת בְּנִפְשׁוֹ, שָׁכַן לֹא הָיָה בְּרִשּׁוֹתָיו מִיָּם לְנְטִילַת יָדִים. יַעֲזֵב לוֹ הַיְּהוּדִי הַנֶּאֱמָן שֶׁנִּסָּע עִמּוֹ שִׁיכְרֹף יָדָיו בְּמַפָּה וַיֹּאכַל, כְּפִי הַדִּין הַמוֹפִיעַ בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ (קִנְחָה, ח'; סָגָה, א) שֶׁהַמַּצּוֹי בְּמִדְבָּר אוֹ בְּמָקוֹם סָפָנָה וְאֵין לוֹ מִיָּם, פְּטוּר מִנְטִילַת יָדִים, וְעַצְמוֹ שִׁיכְרֹף יָדָיו בְּמַפָּה וַיֹּאכַל.

סָרַב הַקָּצֵב לְקַבֵּל אֶת הַהֲצָעָה, הוּא לֹא רָצָה לְוֹתֵר עַל מַצּוֹת נְטִילַת יָדִים שֶׁהִקְפִּיד בָּהֶם בְּכָל נִימֵי נִפְשׁוֹ, וְהִחְלִיט לְשִׁים נִפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וּלְהַכְנִס לְעַמֻּק הַיַּעַר הַסְּמוּךְ, עַל מְנַת לְטַל יָדָיו בְּבֹאֵר מִיָּם הַמַּצּוֹיָה שָׁם. הַתַּחֲנוּן אֵלָיו כֵּן לִוְיָתָנוֹ לְכָל יְסָכֵן אֶת עֲצָמוֹ, שָׁכַן הָיָה הַמָּקוֹם בְּחֻזְקַת סָפָנָה מְרוֹצָחִים וְשׁוֹדְדִים, אֲבָל הַקָּצֵב לֹא הִטָּה אֶזֶן קִשְׁבָּת לְדְבָרָיו, וְצָעַד לְבָדוֹ אֶל תוֹךְ הַיַּעַר...

לְאַחֵר זְמַן מָה, צִוְּחָה רָמָה פִּלְחָה אֶת חֲלָל הָאוּר, וְהִגִּיעָה לְאֶזְנֵי הַמִּשְׁגִּיחַ. מִשְׁלָא שָׁב הַקָּצֵב, לֹא הָיָה מְנוּס מִהַמִּסְקָנָה הַמַּצְעֶרֶת, שֶׁהָלָה סִיָּם אֶת חֲיָיו בִּיְדֵי הַרוֹצָחִים. הוּא נִסָּע בְּמַהֲרָתוֹ אֶל הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל הַחֲלָל, וְהוֹדִיעַ לְאֶנְשֵׁיהָ מִכָּל הַנַּעֲשֶׂה בַּיַּעַר. מִיָּד יֵצְאוּ אֹתוֹ מִסֶּפֶר יְהוּדִים, וּמִצְאוּ אֶת הַהֲרוּג עַל יַד בְּאֵר הַמַּיִם.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, עֲדִין לֹא הִגִּיעָה הַבְּשׁוּרָה הִלָּא טוֹבָה עַל הַרִיגַת הַקָּצֵב, לְבָנֵי עִירוֹ, וְהֵם

פרשת וישב

צדקה קבועות, ואיננו עוסקים בנתינות מזדמנות, על בני קהלת הרב מטל לעזרו ולסייעו, ולא עלינו".

למשמע טעונם, אמר להם רבי דוד: "בואו ואספר לכם מעשה, ממנו תלמדו כי לא בהשכל תדברו".

"עשיר אחד נפטר צעיר, והניח לבניו ירשה גדולה של עשר ונכסים, מלבד הירשה הפספית, הותיר אחריו בעזבונו זוג תפלין מהדרות, שנכתבו בקדשה ובטהרה על ידי אחד מגדולי המקבלים בדורות הקדומים, שהיה סופר תפלין מפרסם. תפלין אלו היו בעלות ערך עצום, ושון הגיע לכדי הון תועפות.

אחד מהבנים של אותו עשיר, היה נער שעשה הגיע למצוות. נמנו האחים וגמרו שלו ינתנו התפלין המהדרות. הם ידעו אותו כמה עצומה מעלתן של התפלין הקדושות והעתיקות, והעניקו לו אותן בטקס חגיגת 'פר המצוה'.

הנער התרגש מאד מהזכייה שנפלה בחלקו, ומאותו היום החל להניח את התפלין מתוך הכנות גדולות, ונהג בהן קדשה יתרה. גם לאחר שבגר ונעשה סוחר, היה מקפיד לקח עמו את התפלין לכל מקום, ומעולם לא הספין להניח אחרות במקומן.

חרף אחד, יצא לרגל מסחרו לכפר קטן בסביבה, ולילה קדם בואו, חנה ללון באיזה פנדק סמוך. למחרת בבקר, כאשר יצא אל הכפר, השאיר את התפלין בפונדק, שכן ברי היה לו שעוד באותו ערב ישוב לפנדק ויביא יניח אותן שוב למחרת בבקר. אלא שלקראת ערב התחוללה סופת שלגים, והכרח ללון בכפר אליו נקלע. בבקר לא הייתה לו ברירה, ובקש מאחד הפכריים בהשאלה זוג תפלין, הפכרי השאיל לו בחפץ-לב תפלין פשוטות ומרפטות, והוא הניח אותן מתוך תכנון ברור, שעד הערב ישוב למלונו ויניח התפלין הרגילות שלו, אלא שלמעשה, לא עלה הדבר

באותה שעה רשם הרב בגליון התוספות, את תרוצו הנפלא של הקצב, והוסיף את המלים המצמרות: "באור זה שמעתי מפי ההרוג".

מעשה זה היה מפרסם לפני השואה, וידוע מפי כמה עדים נאמנים, שחקרו ומצאו את הגמרא של רבי בעריש, וראו במו עיניהם את הערתו זו על הגליון.

ללמדך כמה ערך יש למצוה אחת, ועוד מצוה דרבנן, שבזכות ההקפדה בה נצל אותו קצב רשע מליד לבאר שחת, ונפסק דינו לישיב בגז עדו...

אבן מאסו הבונים - היתה לראש פנה

הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ', ראש ישיבת קמניץ, היה מספר מעשה זה, כדי ללמד שפעמים דוקא המצוות שהיו נדמות לנו בפחות חשובות ומשמעותיות בחיינו, הן המה יהיו עברנו פתח הצלה ליום הדין.

הגאון רבי דוד טעביל ממנסק בעל 'נחלת דוד', היה בתחלת דרכו רב בעירה קטנה ועניה. בהתאם לכך, המשכרת שפסקו בני הקהלה לרב, הייתה דלה ביותר, עד כדי שבקשי הספיקה עבורו ללחם לאכל. ויהי היום ובתו הגיעה לפרקה, כמובן שלא היו לו כל אמצעים על מנת לתן לה נדוניה ולהשיאה בכבוד. הגאון היה אובר עצות, ולא ידע את נפשו.

פעם הגיעו לפניו שני עשירים למטרת בוררות, לאחר שגמר לטפל בדינם, הרהיב עז ואמר להם: "דעו לכם שמעולם לא בקשתי טובה משום בריה, אולם עתה מכרח אני לחרג ממנהגי, הגיעו מים עד נפש, ארסתי את בתי, ואין בידי פרוטה לפרטה לתן לה נדוניה, אנא מכם עזרו וסייעו לי מנדבת לבכם".

אמרו לו העשירים: "אמת לא נכחד מרבנו, מנהגנו לתן את כספי המעשרות מרוחינו, באפן קבוע לרב הקהלה שלנו, יש לנו נתינות

פְּרִשְׁת וַיֵּשֶׁב

סִיִּים רַבִּי דָּוִד טַעבִיל אֶת סְפוּרוֹ וְאָמַר:
"כִּדְּ אָמַר גַּם לָכֶם, גְּבִירִים יִקְרִים, אַתֶּם נוֹהֲגִים
לְתַת צִדְקָה לַמְּשֻׁרוֹת קְבוּעוֹת, סְמוּכִים וּבְטוּחִים
שְׁעַל יְדֵי בֶן תִּנְצָלוֹ, אָבִל לְעוֹלָם אֵין לְדַעַת,
פְּעָמִים שְׂדוּקָא הַצִּדְקָה הַמְּזַדְמֶנֶת הִיא הַמְצָנָה
הָאֲמִתִּית, וְעַל יָדָה יָבוא לָכֶם פֶּרְקָן וְהַצֵּלָה".

גְּזֻרֹתֶיהָ שֶׁל מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה

שְׁמוֹנֶת יָמֵי הַחֲנֻכָּה - נוֹסְדוּ עַל פִּי תַקְנֵת
אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה כִּימֵי הַלֵּל וְהוֹדָאָה לַה'
יְתִבְרַךְ עַל נִצְחוֹנָם הַפְּלָאִי שֶׁל הַחֲשֻׁמוֹנָאִים -
קִמֵּץ קֶטֶן שֶׁל לוחֲמִים יְהוּדִים - אֶת הָאִימְפֶּרִיָּה
הַיוֹנִית הָאֲדִירָה. וְכִפִּי שְׁאֲנוּ מִזְפִּירִים בַּתְּפִלַּת
'עַל הַנָּסִים' - "כִּימֵי מַתְתִּיָּה בֶן יוֹחָנָן כִּהֵּן
גְּדוֹל חֲשֻׁמוֹנָאִי וּבְנָיו, כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יוֹן
הִרְשָׁעָה עַל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְשַׁכְחֵם תּוֹרַתְךָ
וּלְהַעֲבִירֵם מִחֻקֵּי רִצּוֹנְךָ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים
עָמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם, רַבָּתָ אֶת רִיבָם, דִּנְתָּ
אֶת דִּינָם, נִקְמַתָ אֶת נִקְמָתָם, מְסַרְתָּ גְבוּרִים
בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מַעֲשִׂים, וּטְמָאִים בְּיַד
טְהוּרִים, וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזִידִים בְּיַד
עוֹסְקֵי תּוֹרַתְךָ. לָךְ עָשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ
בְּעוֹלָמְךָ וּלְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוּלָּה
וּפֶרְקָן כִּהְיוֹם הַזֶּה".

מַעֲשֵׂה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִסִּי מְלַחֶמֶת הַחֲשֻׁמוֹנָאִים,
מוֹפִיעַ בְּהִרְחָבָה ב'מַגְלַת אֲנָטִיּוֹכּוֹס', שֶׁם מְסַפֵּר
עַל הַגְּזֻרוֹת הַנוֹרָאוֹת שֶׁגָּזַר אֲנָטִיּוֹכּוֹס הֶרֶשֶׁעַ עַל
יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִשְׁמְרוּ שַׁבָּת, שֶׁלֹּא יִמּוּלוּ אֶת
בְּנֵיהֶם, וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ, וּמִי שֶׁיַּעֲבֹר עַל
מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ - דָּמוֹ בְּרָאשׁוֹ.

לְיִהוּדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - לֹא הִיָּתָה שׁוּם
הַתְּלַבְּטוֹת, הֵם הִעֲדִיפוּ לְמַסַּר אֶת נַפְשָׁם עַל
קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְאַפְלוּ בַּמַּחֲזִיר חַיִּיהֶם, וְכִדְ
מְסַפֵּר ב'מַגְלַת אֲנָטִיּוֹכּוֹס':

בְּיָדוֹ, הוּא הָיָה שְׂקוּעַ וְטָרוּד בַּמַּסְחָרוֹ, וְכֹאֲשֶׁר
נִזְכָּר בְּזֶה, הָיָה זֶה כִּבְר לְאַחַר הַשְׁקִיעָה.

כָּל יָמָיו הָיָה הִיהוּדִי דָּנֵן בַּעֲגֻמַּת נַפְשׁ, עַל
אוֹתוֹ יוֹם בּוֹדֵד בַּחַיּוֹ, בּוֹ הִפְסִיד מְלֶהְנִיחַ אֶת
תְּפִלּוֹ הַמִּיֻּחָדוֹת וּמִהֲדָרוֹת, וְנֶאֱלָץ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין
שֶׁאַפְלוּ בַּשְּׂרִיתָן מִטְּלַת בְּסַפֵּק.

לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ עַת פְּקוּדָתוֹ וְנִפְטָר הָאִישׁ
לְבֵית עוֹלָמוֹ, עָמְדָה נִשְׁמָתוֹ לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל
מַעֲלָה, וּמַלְאָכִים מְלִיצֵי יֵשׁוּ פָּרְטוּ אֶת כָּל
הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה, אַחַת לְאַחַת לְמִצְאָ חֲשָׁבוֹן,
וְאֵכֵן גְּדוֹל הָיָה הָאִישׁ בַּמַּעֲשִׂים. לְאַחַר מִכֵּן,
צָנָה בֵּית הַדִּין לְמַלְאָכֵי הַחֲבָלָה לְפָרֵט אֶת
עֲבֻרֹתָיו, אוֹ אִזּוּ הִגִּיעַ מִלְאָךְ חֲבָלָה שֶׁחָרַ
מִשְׁחֹר וַיֹּאמֶר: "יְהוּדִי זֶה לֹא הֵנִיחַ תְּפִלִּין
כָּל יָמָיו, 'קִרְקַפְתָּא דְלֹא מִנַּח תְּפִלִּין'... הֵס
הִשְׁלַךְ בְּבֵית הַדִּין, הַכֹּל הַתְּבוֹנָנוּ בּוֹ בְּזַעֲזוּעַ.
הַחֵל הִיְהוּדִי לַעֲעֵק: "כִּיִּצַּד יִתְכֵּן הַדְּבָר? כָּל
יָמֵי הַקְּפָדָתִי בַּמִּצְוֹת תְּפִלִּין בְּזִהְרִיּוֹת וּבְזִרְיוֹת,
הַתְּפִלִּין שֶׁלִּי הָיוּ הַמִּהֲדָרוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁנִּתְּן
לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת?". וְאִזּוּ הַתְּבַרְרָה לוֹ הָאֲמַת
הַמֶּרֶה, בְּנִרְאָה מְרַב לְהִיטוּתוֹ שֶׁלֹּא לְהִפְסִיד
אֶף יוֹם מְלֶהְנִיחַ אֶת הַתְּפִלִּין, מַעוֹלָם לֹא מְסַר
אוֹתוֹ לְבִדְיָקָה, וּלְמַעֲשֵׂה הָיוּ תְּפִלִּין אֵלּוֹ פְּסוּלוֹת
מִעֲקָרָן עַל יְדֵי חֲסֻרוֹן אֵינָה אוֹת. פֶּסְקוֹ בֵּית
הַדִּין אֶת דִּינוֹ כְּפֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֶן, אֲשֶׁר
יּוֹרְדִים לְגִיהֵנָם וְאֵינָם עוֹלִים.

פְּתָאוֹם הִגִּיעַ מֵאִי שֶׁם מִלְאָךְ לְבֵן קֶטֶן
רְזָה, וַיֹּאמֶר: "יוֹם אֶחָד בַּחַיּוֹ הֵנִיחַ הָאִישׁ
תְּפִלִּין בְּשֻׁרוֹת, הָיָה זֶה בְּאוֹתוֹ חֶרֶף שֶׁקָּבַל
בְּהִשָּׁאָלָה אֶת תְּפִלּוֹ הַמְּרַפְטוֹת שֶׁל הַכַּפְרִי",
וְאֵכֵן בְּזָכוֹת זֶה, נִצַּל הָאִישׁ מִלְּהִיּוֹת בְּגִדְר
'קִרְקַפְתָּא דְלֹא מִנַּח תְּפִלִּין'. הַתְּבַרְרָ שְׂדוּקָא
הַמְצָנָה שֶׁהָיָה פָּחוֹת יָחַס לָהּ חֲשִׁיבוֹת, הִיא
שֶׁהִצִּילָתוֹ מִדִּין גִּיהֵנָם.

ד. עֵין בְּסֵפֶר 'יְהוּדָה יַעֲלָה' לְרַבִּי יְהוּדָה הַכֹּהֵן שׁוֹרְבָה, מַחֲכָמֵי דְמִשְׁקָה, שְׁרָמְזוּ עֵינָן זֶה בְּפִסּוּק "וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו
שָׁמַר אֶת הַדְּבָר" (בְּרַאשִׁית לז, יא) - "וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחִיו, אֵלּוֹ הַיּוֹנִים מִזְרַעוֹ שֶׁל עֶשָׂו אָחִי יַעֲקֹב, הוּא אָבִי אֲדוֹם, אֲשֶׁר
הִצִּיקוּ וְגָזְרוּ גְזֻרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, אוֹלָם 'אָבִיו' - הוּא אָבִינוּ הַיּוֹשֵׁב בְּשִׁמְיָם, 'שָׁמַר אֶת הַדְּבָר' - שָׁמַר רִאשֵׁי תְבוֹת
שַׁבָּת מִלֵּה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבְזָכוֹת שִׁישְׁרָאֵל מְסַר וּנְפָשָׁם עַל מִצְוֹת אֵלּוֹ וְלֹא הִסְסוּ לְמוֹת עַל קְדוּשַׁת ה', זָכוּ לְשִׁמְיָהּ
מִעֲלָה מֵאֵת ה' בְּכָל מַלְחָמוֹתֵיהֶם, וְנִצְחוּ בְּדֶרֶךְ הַיּוֹצֵאת מִמִּדְבָּר הַטָּבֵעַ.

פְּרִשְׁת וַיֵּשֶׁב

חז"ל נפש יתרה נתוספה לו לאדם בערב שבת, ובמילה כתיב 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי', ובקדוש החדש יש בו שפע בבוא החדש שהיא מתחדשת, ואומרים בכרפת הלכנה 'שהם עתידים להתחדש כמותה', ועל כן היו רוצים היונים לבטל כל אלו המצוות, כדי שלא יהיה לישראל שפע, והם עמדו במצותם."

הספר נוסף כתב תלמיד הר"ן ז"ל, רבנו יוסף מסרגוסה (בספרו על התורה דף ע'), והוא שמצוות אלו מבטאות באופן מיוחד את הקשר והקרבה שיש בין ישראל לבין הקב"ה על פני שאר האמות. המילה - אות ברית קדש, השבת - אות היא לעולם, וראש חדש - ענינו כפרה והעברת אשמות ישראל. וזו לשונו:

"בבית שני, מלכות יון העמיקה להתחכם לבטל מעלינו המצוות. ויש לשאל, מה ראו לבטל מאתנו אלו השלשה לבד, שהם שבתא ירחא ומהילותא, והלא שאר ימים טובים חמורים מראש חדש? אלא שאין ספק שזה היה עמק ההתחכמות, לפי שראו רבים קמים עלינו לכולתנו ולא יכלו לנו, חשבו שזכות המצוות היה לנו למגן, ועל כן נתחכמו להסירן ממנו, ובחרו באלו השלשה אשר הם רומזות עקר גדול, כי המילה אות ברית קדש אשר שם בבשרנו, באשר נבדלנו משאר האמות להיות לו לעבדים חתומים בחותם של קדשה וכו'. השבת אות היא לעולם בין ה' וישראל שהם המאמינים במלכותו וכו'. והנה קרבן של ראש חדש יש בו סוד גדול ומפלא להעביר אשמותינו, דכתיב [גבי שעיר של ראש חדש] (ויקרא י, יז) 'ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה'', ואמרין בשבועות (ט, ב): אותה נושא עון ואין אחרת נושאה עון. וגלוי הטעם שיש לקרבן ראש חדש מעלה על שאר הקרבנות, הוא מה שאמרו חז"ל (שם ע"א): חטאת לה', אמר הקב"ה הקריבו עלי כפרה על שמעטתי את הירח."

"ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון, מלך גדול וחזק היה, ותקיף בממשלתו, וכל המלכים שומעים לו... בשנת עשרים ושלש שנים למלכותו, היא שנת מאתים ושלש עשרה שנים לבנין בית אלהים זה, שם פניו לעלות לירושלים. ויען ויאמר לשריו: 'הלא ידעתם כי יש עם יהודים אשר בירושלים בינינו, לאלהינו אינם עובדים, ודתנו אינם עושים, ודתי המלך עוזבים למען עשות דתם... עתה בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם אלהיהם; שבת וראש חדש ומילה'."

"בהיות זה כאשר היה דבר המלך נחפז, מצאו איש אשר מל את בנו, והביאו האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד, וגם אשה אשר ילדה בן אחרי מות בעלה, ותמל אותו לשמנת ימים, ותעל על חומת ירושלים ובנה מהול בדה. ותען ותאמר: אתם חושבים לבטל מאתנו הברית אשר כרת עמנו, ברית אבותינו לא נבטל ממנו, שבת ראש חדש ומילה מבני בנינו לא יוסר. ותפל את בנה לארץ, ותפל אחריו, וימותו שניהם כאחד. ורבים מבני ישראל אשר היו עושים כן בימים ההם, ולא שנו את ברית אבותם."

שבת, מילה, חדש - מצוות בעלות ערך מיוחד

ויש להתבונן, מדוע גזרה יון על דברים אלו במיוחד? מה עמד בעמק תפיסתם, שגדול כחן של ישראל דוקא על ידי מצוות אלו?

מבאר זאת בספר 'צורר החיים' (עמ' קיג), לתלמיד הרשב"א, רבנו חיים ברבי שמואל מטולדו ז"ל: "מלכות יון הרשעה בקשה להעביר ישראל מדתם, וגזרו לבטל השבת, ושלל ימולו, ושלל יקדשו את החדש, וכוונתם לרעה, בדעתם כי אלו הדברים מביאין שפע לישראל ומקימים אותם, כי השבת יש בו ברכה, פנאמר 'וברכתו מפל הימים', ואמרו

את זכרו מן התודעה ולבטל ענינו, בכך הם בקשו להשיג עליונות על עם ישראל, ולנצחו במסגרת חקי הטבע.

‘מפני שנתרשלו בעבודה’

אכן, השכלנו להבין נכוחה מפני מה זכתה מלכות יון לשלט בכל העולם ולהצטרף לישראל, ומה טעם גזרה עלינו דוקא בטול מצוות אלו, אף צדין יש להבין מה חטאו ומה פשעו ישראל אשר על כן באו עליהם גזרות הללו, ‘לשפחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך’, הלא ודאי לא חשיד קודשא בריך הוא דעביר דינא בלא דינא.

מבאר הב"ח (או"ח תרע, ד) שעקר עוונם היה שהתרשלו בעבודה, ועל כן מפלל גזרות אנטיוכוס היתה הגזרה לבטל מהם העבודה, כדתניא במדרש חנכה (אוצר מדרשים עמ' 193) שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד, ועוד אמרו לו למלך: מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר הם אבודין ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה ‘להעלות נר תמיד’, כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו' עמדו וטמאו כל השמנים, ע"כ. וכשחזרו בתשובה למסר נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', ומטעם זה נעשה הנס גם כן בגרות, תחת אשר העירו נפשם למות על קיום העבודה. ולכן לא קבעו לזכר הנס אלא להלל והודות, שהיא עבודה שכלב.

מעיר על כך הגאון רבי חיים מרדכי בן יצ"ל, ראש ישיבת טלז (נחתנו של הגר"ל בלוח יצ"ל) בספר ‘באר מחוקק’ (מאמר יט): לכאורה יש להבין, כיון שהם רק נתרשלו בעבודה, מדוע נלקחה מהם העבודה לגמרי? והלא לא בטלו לגמרי את העבודה, והיכן היא המדה כנגד מדה?

אלא למדנו מכך יסוד חשוב: מצוה הנעשית מתוך התרשלות - אינה אותה מצוה

קדוש החדש - שליטת ישראל בבריאה

יסוד נפלא בעמק ההבנה של גזרת ‘קדוש החדש’, מובא בספרי המחשבה, ומקורו בדברי המדרש (שמו"ר פט"ו): “החדש הזה לכם, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבון העולם אימתי אתה עושה את המועדות, שכן כתיב ‘בגזרת עירין פתגמא’, אמר להם אני ואתם מסכים על מה שישראל גומרין ומעבדין את השנה שנאמר ‘אקרא לאלהים עליון לאל גמר עלי’... אמר להם הקב"ה לישראל: לשעבר היה בידי שנאמר ‘עשה ירח למועדים’, אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידיכם ברשותכם, אם אמרתם הן - הן אם אמרתם לאו - לאו, מכל מקום יהא החדש הזה לכם, ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר את השנה הריני משלים עמכם לכך כתיב ‘החדש הזה לכם’.”

נמצאנו למדים שענין ‘קדוש החדש’ מורה על השליטה שהשליט הבורא יתברך את ישראל לקדש חדשים ולעבר שנים והוא מסכים על ידם. שליטה זו אינה שליטה הלכתית גרידא, אלא שליטה בטבע הבריאה ממש, כדברי הירושלמי (נדרים פ"ו ה"ח): “אקרא לאלהים עליון לאל גמר עלי, בת שלשה שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין”. על פי המציאות בטבע, פחותה מבת שלוש שנים שנבעלה - בתוליה חוזרים, יותר מבת שלוש שנים - אין בתוליה חוזרים. ואם ארע שבת שלוש שנים ושובע נבעלה וכאו בית דין ועברו את השנה - הרי שפעת היא קטנה מבת שלוש ויתרחש שנוי בגופה ובתוליה יחזרו, וזאת על פי קביעת בית דין, הואיל וכל טבע העולם כפוף לקביעתם של חכמים.

מלכות יון, שגזרה על ‘קדוש החדש’, ולאחריה בזמן מלכות רומי, שגם היא גזרה על ‘עבור השנה’ (עין סנהדרין יב, א ובחדושי מהרי"ץ חיות שם), ידעו את סוד כחו של עם ישראל, סוד שליטת ישראל בבריאה, המתבטא במצוות אלו, על כן בקשו בגזרתם למחות

פֶּרֶשֶׁת וַיָּשִׁב

לו צרת דינה בתו. והסבה לכך היא כמו שנתבאר: מעשה הנעשה בלא התמסרות הראויה הרי הוא כמו שחסר לגמרי את המעשה הנדרש, ולכן הענש כה גדול ועצום.

ובנה יש לתן פתח להסבר ענין מתמיה לכאורה, מצינו בדברי חז"ל הבטחות הבאות בסגולה מפת עשית מצוות מסימות, כגון הזהיר לטל ידים בשפע זוכה לעשר, כמבאר בשלחן ערוך (או"ח קנח, י), ולכאורה מצינו רבים מישראל שנוטלים ידים בשפע ולא זכו לעשירות. וכן בענין מצות תפלין, מוכא במשנה ברוך (או"ח לו, א) משם הטור, שכל המניח תפלין מאריך ימים בעולם הזה, ומבטח שהוא בן עולם הבא, ואין אש של גיהנם שולט בו וכל עונותיו נמחלין לו. עוד אמרו (ברכות ו, א): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש". והלא כל ישראל קדושים מניחים תפלין, ואף על פי כן לא כלם מאריכים ימים, ואף לא כלם זוכים להבטחת 'וראו ממך', ומדוע כף הדבר? אלא הוא אשר אמרנו, כל הבטחות חז"ל נאמרו ביחס לעושה מצוות אלו מתוך מסירות נפש והתאמצות שלמה, רק באפן הזה - יבואו כל הברכות במלואם.

סודו המפלא של צדיק נסתר...

ספר הגאון הצדיק רבי שמואל הומינר זצ"ל, מעשה נורא ששמע מפי הגאון הצדיק רבי ישעיה חשין זצ"ל, שהיה מרביץ תורה ברבים, והעמיד אלפי תלמידים בת"ת 'עץ חיים' שבציר הקדש ירושלים. רבי ישעיה פעל רבות להדריך את נערי ירושלים ולחזקם ביראת שמים, ולכל נער שנעשה 'בר מצוה', היה נוהג לספר מעשה זה, על מנת להחדיר בקרבם כמה עליו להשמר בקדשת התפלין מתוך שלמות המחשבה והמעשה:

בעיר אוסטרצה, עיר חשובה ועתיקת יומין, בה כהן מלפנים המהרש"א זצ"ל, פרצה פעם

כאותה הנעשית מתוך התמסרות, אלא היא בגדר מעשה אחר לגמרי. ומעתה כשעשו את העבודה מתוך התרשלות - נחשב שבטלו לגמרי את ענין עשית העבודה מתוך התמסרות.

יסוד זה נתן לראות בפרשת נח (בראשית ט כג): "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו", וברש"י: "ויקח שם ויפת, אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם שנתאמן במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר 'אתן לגוג מקום שם קבר'".

ויש להבין, הגם ששם נתאמן במצוה יותר מיפת, סוף סוף הרי עשו אותה מצוה, ולמה כל כך נשתנה השכר ביניהם, שם זכה למצות ציצית עבור בניו שהיא כסוי לגוף האדם בחייו, מצוה גדולה ועצומה שיכולים בניו לזכות מחמתה לחיי העולם הבא, ואלו יפת זכה לקבורה לבניו, כסוי לאחר מיתה, שהוא מהות אחרת לגמרי.

ולדברינו נחא, כיון ששם נתאמן במצוה יותר מיפת, אין זה נחשב שעשו אותו מעשה, אלא נחשב מעשהו של שם מעשה אחר לגמרי ממעשהו של יפת, ולכן השכר הנתן לשניהם היה שונה לגמרי.

וכן יש לראות להפוך, אי התמסרות והעדר התאמצות במצוה - גורר עמו ענש נורא. זאת נלמד מהתגלות הבורא ליצחק אבינו אחר מעשה דינה ושכם. "ויאמר אלהים אל יצחק קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בכרחה מפני עשו אחיך" (בראשית לה, א) וברש"י: קום עלה - לפי שאחרת בדרך נענשת ובא לה זאת מבחך. הרי לנו כי מאחר שלא התמסר לקים נדרו שגדר 'והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים', נענש באפן קשה ומר, ובאה

פְּרִשֵׁת וַיֵּשֶׁב

אמר הרב לאנשים: "הרי לנו קדם כל שאיש זה אינו שודר וגלן, אף בכל זאת נמתין כאן עד שיגמר לומר תקון חצות ויצא מהיער, כדי שנראה עוד את כל מעשהו, וגם נבין של מי הוא הקול השני שאנו שומעים", וכך עשו.

כאשר יצא האיש מהיער והתקדם לכוון ביתו, יצאו האנשים ממחבואם, ועמדו לקראתו. אמר לו הרב: "אנו עקבנו אחריך כל הלילה כדי לדעת מעשיך, הואיל וחסדנו אותך במעשים בלתי הגונים, וזאת בגלל המגפה הנוראה רח"ל שאין אנו יודעים סבתה, וכינן שראינו אותך עובד את ה', ועוד במדרגה גבוהה שפזו, אנו מבקשים ממך סליחה ומחילה על שחשדנו בך, ודרך אגב אשאל אותך של מי היה הקול השני שאמר אתך תקון חצות". האיש נסה להתחמק מלענות אבל הרב אמר לו בתקף: "דע לך שאני מרא דאתרא, וגזרני עליך שתאמר לי את האמת, של מי היה הקול השני ששמענו".

כששמע את גזרת הרב, ענה בלית ברירה: "אגיד לכם את האמת, נוהג אני זה זמן רב להתאבל כראוי על חרבן בית המקדש, ונעשה מזה נחת רוח גדול למעלה, לכן העניקו לי מן השמים מתנה, בכל לילה נשלח אלי ירמיהו הנביא, נביא החרבן, על מנת לקונן עמי 'תקון חצות', קולו הוא הקול השני ששמעתם".

המשיך הרב לשאל אותו: "מאחר שזוכה אתה לערך תקון חצות יחד עם ירמיהו הנביא, מדוע אינך מבקש ממנו להשתדל לבטל מהיער את גזרת המגפה הנוראה, או לפחות להודיע איזה חטא ועון מביא עלינו את הצרה הזאת. ועוד אשאלך בדרך אגב, מדוע אינך בא להתפלל בבית הכנסת יחד עם כלל ישראל שבעיר". השיב האיש הפלאי: "מחר בבקר אבוא להתפלל תפלת שחרית בבית הכנסת, ושם יתוצו לכם כל השאלות". וכשגמר דבריו נפרד מהם והלך לדרך.

מגפה רחמנא לצלן, רב העיר ובית דינו גזרו תענית ויום תפלה להתעורר בתשובה, וגם העבירו פרוז בכל העיר, שכל היודע איזה שמץ של דבר עברה הנעשה בין היהודים מחיב להודיע לבית דין, כדי שיודע מהו הגורם לאסון הנורא של מיתת רבים מבני ישראל.

והנה בין בני העיר, התגורר יהודי אחד, שאף פעם לא ראוהו בא לבית הכנסת להתפלל. תמיד חשבו שאולי מתפלל הוא בבית כנסת אחר, אבל עכשו לאחר הכרזת בית הדין, לקחו על עצמם שנים מבני העיר לעקב אחרי איש זה עד שיודעו את מהותו. וכן עשו, הם עקבו אחריו כל היום ולא ראו אצלו מאומה, אחר כך עקבו אחריו גם בלילה, וראו שפחצות הלילה קם ממטתו ויוצא אל מחוץ לעיר. שני האנשים הלכו אחריו באופן שלא ירגיש בהם, והנה אותו אדם נכנס ליער סמוך ונעלם במעבה היער. העוקבים פחדו להמשיך ללכת אחריו, מפני שחשדו בו אולי הוא מחביר גזלנים ושודדים, ומי יודע לאן הולך שם ביער ומה מעשיו, ולכן חזרו לעיר.

למחרת פנו אל הרב וספרו לו את אשר ראו, ושטחו בפניו את חשדם בו, אולי הוא הגורם למגפה. ענה הרב: "אמנם יתכן שכה הוא, אבל לא ראיתם בעיניכם, לכן בקשתי שגם בלילה הבא תתנהגו כמו אתמול, וכאשר תראוהו יוצא מביתו קראו לי, כי רצוני לילך יחד עמכם לראות את הכל בעיני ממש".

וכך הוה, בעת ששם האיש פעמיו אל היער, עקבו כלם אחריו בחשאי ונכנסו אחריו ליער, והנה הם רואים אותו נעצר במקום מסוים, יושב לארץ ומתחיל לומר 'תקון חצות' בבכי מר ובדמעות שליש. להם נמס בקרבם למשמע הרגש הנפלא והעצום שהשתפך ממנו, אולם לרב תדהמתם, הם שומעים שני קולות האומרים יחד את התקון, קול של איש בלתי נראה לוה את קולו של מידענו.

פְּרִשֶׁת וַיֵּשֶׁב

שָׁאִין נִזְהָרִים מִלְדַּבֵּר דְּבוּרֵי חַל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲשֶׁר קִדְּשָׁתוֹ גְּדוּלָּה מְאֹד, וְאִינִי יָכוֹל לִסְבֹּל זֹאת. וְגַם כְּדֵי שְׁלֹא אֶפְשֵׁל אֲנִי בַּעֲוֹן זֶה. וְיִמָּה שֶׁהִזְכַּרְתִּי הִיא גַם בֶּן סֶבֶת הַמַּגְפָּה הַנּוֹרָאָה בְּעִיר, שָׁאִין הִקְהֵל נִזְהָרִים מִלְדַּבֵּר דְּבוּרֵי חַל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבִפְרָט בְּתַפְלִין, וְאִם תִּתְקַנּוּ זֹאת - תִּפְסַק הַמַּגְפָּה מִיָּד. וְכִשְׁגָּמַר דְּבָרָיו נִעְלַם לוֹ.

כְּשִׁמְעַ הָרַב אֶת כָּל הַדְּבָרִים, צָנָה לְהַכְרִיז שְׁעוֹד הַיּוֹם יָקִים כְּנֶס הַתַּעֲוָרוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגָּדוֹל, וְאִישׁ בֶּל יַעֲדֵר. כְּאֲשֶׁר נֶאֱסָפוּ כָּל הַקְהָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, נִשָּׂא הָרַב דְּבָרִים נִרְגָּשִׁים בְּהַתְלַהּבוֹת גְּדוּלָּה עַל עֲנַן קִדְּשַׁת הַתַּפְלִין, הַחַיִּיב לְנַהֵג בְּהֵן כְּבוֹד וּמוֹרָא, וְעַל גְּדֹל אֲסוּר שִׁיחַת חֲלִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְסִפֵּר לָהֶם אֶת שְׁאֵמֶר הָאִישׁ הַצַּדִּיק, אֲשֶׁר זוּהִי סֶבֶת הַמַּגְפָּה רַח"ל.

לְמַשְׁמַע הַדְּבָרִים גָּעוּ כָּל הָעָם בְּבִכְיָה, וְהִיָּתָה הַהִתְעוֹרְרוֹת רַבָּה. בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם וַעֲשׂוּ תַקָּנָה וּגְזֵרָה מְקִימָה, שְׁאֲסוּר לְכָל אָדָם לְדַבֵּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת דְּבָרֵי חֲלִין וּבִפְרָט עִם הַתַּפְלִין, וְגַם חֲרָטוֹ טַבְּלָא הַמּוֹרָה עַל זֶה בְּאוֹתוֹת גְּדוּלוֹת וְקִבְּעוּ אוֹתָהּ בְּקִיר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְתַכְף אַחֲרֵי הַקְבָּלָה הַזֹּאת, נַעֲצָרָה הַמַּגְפָּה, וְלִיְהוּדִים הִיָּתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה.

הַשֶּׁכֶל הָאֱלֹקִי שֶׁנִּתֵּן לְמַלְכוּת יוֹן

ב'שֵׁם מִשְׁמוּאֵל' (בְּרֵאשִׁית ע"ב רכט) מִבִּיא אֶת דְּבָרֵי הַב"ח, שֶׁהִיָּה חֲטָאָם שֶׁל דוֹר הַחֲשִׁמוֹנָאִים עַל שֶׁנִּתְרָשְׁלוּ מִעֲבוּדָה, וּמַעֲרִיר עַל כֶּף דְּלִכְאוּרָה לֹא הִבִּיא הַב"ח מְקוֹר לְדְבָרָיו, וּמַנִּין לוֹ שֶׁכֵּן הִיָּה, עַל כֵּן מְבָאֵר הוּא מִהֲלָךְ אַחֵר בְּסוּד הָעֲנִינִים.

שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים שָׂרְאוּ וְשִׁמְעוּ אֶת כָּל זֶה, לֹא יָכְלוּ לְהִתְאַפֵּק, וּפְרָסְמוּ בְּעִיר עוֹד בְּאוֹתוֹ לִילָה שֵׁישׁ צַדִּיק נִסְתָּר הַשּׁוֹכֵן בֵּינוֹתָם, וְלִמְחִירָת יָגִיעַ לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. הַדְּבָר הַתַּפְרָסִם בְּכָל הָעִיר, וְכָל הַיְּהוּדִים לְמַקְטָן וְעַד גְּדוֹל, הִתְאַסְּפוּ בְּיוֹם הַמַּחֲר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי לְזַכּוֹת לְרֹאוֹת אֶת פְּנֵי הַצַּדִּיק הַנִּסְתָּר. זְמַן הַתְּפִלָּה הִגִּיעַ, וְהַצַּדִּיק עָדִין בּוֹשֵׁשׁ מְלֻבָּא. צָנָה הָרַב לְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹכֵן שֶׁהִתְפַּלְּלוּ כָּלֵם בְּהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוּלָּה, וּפְתָאוֹם בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דִזְמָרָה נִכְנֵס הַצַּדִּיק לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁהוּא עָטוּף בְּטָלִית וְעָטוּר תַּפְלִין. כְּשָׂרְאוּ אוֹתוֹ הָאֲנָשִׁים, נָפְלוּ עֲלֵיהֶם פַּחַד וְאִמָּה, וְכִמָּה מִהֶם הִתְעַלְּפוּ מִגְּדֹל הַפַּחַד, וּבִקְשׁוּ הַצְּלִיחוּ לְהַעֲרִיר אוֹתָם.

הַצַּדִּיק הֵלֵךְ לִפְנֵת בֵּית הַכְּנֶסֶת וְהִתְפַּלֵּל. כְּשֶׁגָּמַר, שָׁאָלוּ הָרַב: "כַּעֲת נִתְּוֹסְפָה לִי עוֹד שְׁאֵלָה, מִדּוּעַ כְּשֶׁנִּכְנַסְתָּם נָפַל עַל הַקְהָל פַּחַד גְּדוֹל כֵּךְ, וְגַם אִינִי מִבִּין אֵיךְ נִתְּוִשְׁבוּ הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁשְׁאֵלְתִי אֶתְמוֹל".

פָּתַח הַצַּדִּיק אֶת פִּה קִדְּשׁוֹ וַעֲנָה: "הֲלֹא הַדְּבָר פְּשׁוּט, הָרִי כְּתוּב 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּנִּי' וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא: תִּנָּיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֱלֹו תַפְלִין שְׁבָרָשׁ, וְלָכֵן מִחֲמַת קִדְּשַׁת הַתַּפְלִין, נָפַל עַל הַקְהָל פַּחַד וַיֵּרָאָה". שָׁאָלוּ הָרַב: "וְהֲלֹא אֲנִי מַנִּיחִים תַּפְלִין וְלֹא זֹכִים לָכֵךְ?" הִשְׁיִבוּ הַצַּדִּיק: "דַּע שְׁאִנִּי נִזְהָר מִעוּדֵי שְׁלֹא לְדַבֵּר שׁוֹם דְּבוּר חַל בְּתַפְלִין, וְהִנֵּנִי נִזְהָר בָּהֶם בְּקִדְּשָׁה וּבְכִכּוּד רֹאשׁ וְהַכְּנָעָה, אֲכַל אִם לֹא נִזְהָרִים בְּקִדְּשַׁת הַתַּפְלִין, וּמִזְלִזְלִים לְדַבֵּר בְּהֵן דְּבוּרֵי חַל וְקִלּוֹת רֹאשׁ, פּוֹרַחַת מִהֵן קִדְּשַׁתָּן, וְאִין מִתְּוִרְאִין מִפְּנִיָּהּ עוֹד. וְהִסְבָּה שְׁאִינִי בֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, הִיא גַם כֵּן מִשְׁעָם זֶה, מִפְּנֵי

ה. נִצְיֹן שְׁבַסְפֵּר חֲשִׁמוֹנָאִים ב' (ד, יג-יז) מְסַפֵּר עַל הַכֵּהֵן הַמִּתְנַחֵן יְסוֹן, שֶׁכְּאֲשֶׁר הַחַל אֲנִטְיוֹכוֹס הִרְשָׁע לְמַלְךְ, עוֹד לִפְנֵי שְׁגִזְרָה גְּזִירוֹת וְהִצִּיר צַעֲדֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פָּנָה אֵלָיו וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁימְנֵהוּ לְכַהֵן גְּדוֹל, וְהוּא בְּתַמְרוּרָה יִפְעַל לְהַתְיַנּוּתָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, הַמֶּלֶךְ עָשָׂה בְּקִשְׁתּוֹ, וְאָכַן רִבִּים מִן הַכֹּהֲנִים נִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו וְזִלְזְלוּ בְּעִבּוּדָה, כְּמִתְאַר שֵׁם (ע"פ תַּרְגוּם א. כְּהֵנָּה): "וְעַד מַעֲלָה כְּזֶה הִגִּיעָה הַהִלָּנוּת וּמִדּוֹת הַנִּזְכָּרִים פָּרְצוּ בְּחִטָּאוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל יְסוֹן לֹא-כֵהֵן גְּדוֹל, עַד אֲשֶׁר הַכֹּהֲנִים חָדְלוּ לְהִיּוֹת קִנְאִים לְעִבּוּדַת הַמִּזְבֵּחַ, וּבְבִזּוּתָם אֶת הַמִּקְדָּשׁ וּבְעִזְזָתָם אֶת הַקְּרָבָנוֹת, הָיוּ מִמְּהָרִים אֶל כָּכֵר הַהִתְאַבְקוֹת בְּהִנְהֻגַת הַפֶּשַׁע, עַל פִּי קִרְיַאת הַדִּסְקוֹס (סוּג מִשְׁחָק סְפוּרֵט), וּכְבוֹד הָאֲבוֹת נִחְשַׁב לָהֶם לְאָפָס, וְהַכְּבוֹדִים

פְּרִשֵׁת וַיָּשָׁב

ה' צָבָאוֹת, עִם יִשְׂרָאֵל הִחַל לְבוֹזוֹת אֶת הַתּוֹרָה, אֵין הוּא מַחְשִׁיב אוֹתָהּ בְּעֶצְמָה כָּלִל אֲלֹא לְכָלִי וְקָרְדָם לַחֲפֹר בָּהּ, וּלְהַשִּׁיג בְּצַע וְצָרְכִי עוֹלָם הִזָּה, שְׁאֵם לֹא הִשִּׁיג תִּקְוָתוֹ זֶה - שׁוֹב עֲבוּדַת אֱלֹקִים שׁוֹא וּבִחְנָם הוּא בְּעִינָיו, עַל כֵּן נִשְׁלָה מִמֶּנּוּ חֻכְמַת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, וְכָךְ עָלְתָה קִרְנָהּ שֶׁל יוֹן וְחֻכְמֶיהָ.

כַּפְעַל יוֹצֵא מִתְּפִיסַת אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ הַדּוֹר - נִתֵּן הַכַּחַס בְּיַד יוֹן לְשַׁלֵּט בְּיִשְׂרָאֵל, לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִפְרֹץ בּוֹ י"ג פְּרָצוֹת, כִּי מַעַת שְׁנִטְלָה הַשֶּׁכֶל הָאֱלֹקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְנִתֵּן לְמַמְלַכְתָּהּ יוֹן, יֵשׁ בְּיָדָם הַכַּחַס לְשַׁלַּח יָד בְּכָל עֲנִינֵי הַקִּדְשָׁה, בְּאֵין מַעֲכָב. וְכָל זֹאת מִכַּח אוֹתָהּ 'שִׁיכוֹת' לְשֶׁכֶל הָאֱלֹקִי.

כָּל הַצָּרוֹת - מִפְּנֵי פִשְׁעָהּ שֶׁל תּוֹרָה

מִמְקוּרוֹת רַבִּים בְּדִבְרֵי חַז"ל אָנוּ לְמַדִּים שֶׁהַתְּרַשְׁלוֹת בְּלִמּוֹד תּוֹרָה, גּוֹרְמַת לְהַעֲלֹאת קִרְנָם שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם: בְּתֵנָא דְּבִי אֱלִיהוּ (וּזְטָא פְּרָשָׁה א): "לֹא חָרַב עוֹלָם אֲלֹא מִפְּנֵי פִשְׁעָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא חָרְבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲלֹא מִפְּנֵי פִשְׁעָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְכָל צָרוֹת הַבָּאוֹת עַל יִשְׂרָאֵל אֵינָן אֲלֹא מִפְּנֵי פִשְׁעָהּ שֶׁל תּוֹרָה. גְּדוֹל וְרַב הוּא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פִּשְׁעָהּ שֶׁל תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַעֲבֵרוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "בִּפְשַׁע יַעֲקֹב כָּל זֹאת", וְאֵין זֹאת אֲלֹא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "מִי הָאִישׁ הַחֹכֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת", וְאוֹמֵר "וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי". וּבִירוּשָׁלַיִם (ר"ה פ"ג ה"ח): "אֵימַתִּי שִׁישְׁרָאֵל מִשְׁלִיכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאַרְץ הַמְּלָכוֹת הַרְשָׁעָה הַזֹּאת גּוֹזֶרֶת וּמַצְלִיחַת, מַה טַּעֲמָא? 'וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֶרְצָה וְעִשְׂתָּהּ וְהִצְלִיחָה', וְאֵין אֶמֶת אֲלֹא תּוֹרָה, הֵיךְ מַה דָּאֵת אֶמֶר 'אֶמֶת קָנָה וְאֵל תִּמְכֹּר חֻכְמָה וּמוֹסֵר וּבִינָה'."

אָמְרוּ חֻכְמִים 'חֻכְמָה בְּגוֹיִים תִּצְמִין', וַיֵּשׁ לְהַתְּבוּנָן, הֲלֹא הַגּוֹיִים בְּמַהוּתָם חֻמְרִיִּים, וְאֵיךְ תִּתְּכֵן אֶצְלָם חֻכְמָה, שֶׁהִיא הַפֶּךָ הַחֻמְרִיּוֹת, בְּפֶרֶט שֶׁהַגּוֹיִים הִשְׁתַּלְּמוּ גַם כֵּן בְּחֻכְמוֹת נִשְׁגָּבוֹת, כְּדִגְמַת פִּילוֹסוֹפֵי יוֹן, וְחֻכְמָה אֱלֹקִית מִזֵּין לָהֶם?

הַעֲנִין יִבְהֵר בְּהַקְדָּם דְּבָרֵי ה'אֲבִי נֹזֵר' וַצ"ל: אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ (אֶסְת"ר פ"א) בְּעִנְיַן מִשְׁתַּה אַחֲשׁוּרוּשׁ: "בְּיָמִים הָהֵם, זֶה הוּא אַחֵד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְלָאכֵי הַשָּׂרָת מְדִידִין פִּיתְקִין לִפְנֵי הַקֶּב"ה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרַב וְרָשָׁע זֶה יוֹשֵׁב וְעוֹשֶׂה מְרֻזְחִין, אָמַר לָהֶם תִּנּוּ יָמִים כְּנֶגֶד יָמִים, הֲדָא הוּא כְּתִיב (נְחֻמָּה יג) בְּיָמִים הָהֵם רָאִיתִי בִיהוּדָה דֹּרְכִים גִּתּוֹת בִּשְׁבַת וְגו'...", מִבָּאֵר הָאֲבִי נֹזֵר: בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא 'מִשְׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ', מְקוֹר הַמְּנוּחָה וְהַשְׁמָחָה לְכָל הָעוֹלָם, וּמִמִּילָא תִּמְהוּ מְלָאכֵי הַשָּׂרָת כִּיֻּצַּד זֶה לְאַחַר שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָשָׁע זֶה עוֹסֵק בְּמְרֻזְחִין, מֵאֵין בָּאוּ לוֹ הַמְּנוּחָה וְהַשְׁמָחָה, לְאַחַר שֶׁאֲבַד שָׁרָשׁוֹ וּמְקוֹרָן? עַל כֵּךְ עָנָה הַבּוֹרָא, הוֹאִיל וַיִּשְׂרָאֵל דֹּרְכִים גִּתּוֹת בִּשְׁבַת, וּמַחֲלִלִים אֶת הַמְּנוּחָה, נוֹטְלִין אַמּוֹת הָעוֹלָם מְנוּחָתָם, וְכָךְ מַגִּיעָה הַמְּנוּחָה לְאוֹתוֹ רָשָׁע. לְאוֹר הַדְּבָרִים - מוֹסִיף ה'שֵׁם מִשְׁמוּאֵל' - יֵשׁ לֹמֵר כִּיֻּצָּא בְּזֶה בְּעִנְיַן הַחֻכְמָה. מַעַת שֶׁהַתְּרַשְׁלוֹת יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה וְנִתְּחַלְלָה חֻכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא שְׁכֵל אֱלֹקִי, נִתֵּן הַשֶּׁכֶל הָאֱלֹקִי לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, רַחֲמָנָא לְצִלָּן.

וְעַל כֵּךְ הִתְרִיעַ הַנְּבִיא מְלָאכֵי, שֶׁהִיָּה בְּרִאשִׁית יָמֵי בֵּית שְׁנִי, תִּקְוַת עָרֶשׁ לְדִתָּהּ שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִיָּה הַיִּנּוּנִית (מְלָאכֵי ג, יג): "חֲזִקוּ עָלֵי דְבָרֵיכֶם אֲמַר ה' וְאַמְרָתֶם מַה נִּדְּבַרְנוּ עָלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שׁוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וּמַה בְּצַע כִּי שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֵרְתוֹ וְכִי הִלְכָנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי

הַהֲלָגִיִּים הָיוּ לָהֶם הַיָּפִים יוֹתֵר. וּבִגְלַל זֶה בָּאָה עֲלֵיהֶם צָרָה גְּדוֹלָה, וְאֵלֶּה אֲשֶׁר לְמַדּוּתֵיהֶם הָיוּ הֵם מִקְנָאִים וְאֲשֶׁר אֱלֹהִים הָיוּ רוֹצִים לְהַדְּמוֹת, נִעְשׂוּ לָהֶם אוֹיְבִים וּמַעֲנִיִּים, כִּי לֹא דָּבָר קָל הוּא לְפַשֵּׁעַ בְּחֻשֵׁי הָאֱלֹקִים, וְזֶה יִרְאֶה הָעֵתִיד". יִתְּכֵן שְׁלִפְנֵי הַב"ח הִיָּה מְקוֹר זֶה, שֶׁכָּבֵד נִתְּרָגַם לְלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹ בְּיָמָיו.

פרשת וישב

ידי עסק התורה הקדושה, והשנייה על ידי יסורין ונחלי דם, וכיד ישראל הבחירה, האם להשיג זאת בדרך הטוב, או בדרך המוטב חליה. ולאור הדברים, מחדד הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל (קבץ מאמרים עמ' סח), שהעומד מנגד בשעות קשות אלו, ואינו מתחזק ומחזק בענין עסק התורה, הרי הוא ממש נכלל באסור 'לא תעמד על דם רעף', שכן מכניס במעשיו את כלל ישראל לסכנה מיד האמות חליה.

"מרבם שלום בעולם"

וה'חתם סופר' בדרשותיו (ח"א עמ' קפג) מבאר בדרך נפלא מדוע פאשר ישראל מתרשלים מעסק התורה, יש כח ביד אמות העולם לשלט בהם, וזאת בהקדם דברי חז"ל (ברכות סד, א) "תלמידי חכמים מרבם שלום בעולם", והכונה בזה, שהקב"ה ברא בעולם מדות שונות, כדגמת הבושה והעזות, הגאונה והענוה, השלום והמחלקת, ואי אפשר לעולם בלא שום מדה ממדות אלו, אכן המחלקת נאה לעוסקים בתורה ובפלפולה, זה יאמר לפי שכלו וזה יאמר לפי שכלו, ממילא אם כח המחלקת ינתב למסגרת פלפולה של תורה - אזי לא תהיה אחיזה לקלפת המחלקת בעולם, אשר על פן 'תלמידי חכמים מרבם שלום בעולם', דעל ידי שמצמצמים כח המחלקת בין כתלי בית המדרש, נעשה שלום בעולם.

ועל דרך זו יבאר אשר ארע לישראל בצאתם ממצרים (שמות יז, ח) "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם", ודרשו חז"ל (תנחומא בשלח כה): "אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה ולפיכך עמלק בא עליהם".

ובזהר הקדוש (בשלח דף נח, א): "ובשעתא דישראל לא מתעסקין באוריתא, שמאלא אתתקף, ואתתקף חליהון דעמים עכו"ם, ושלטין עליהו, וגזרין עליהו גזרין דלא יכלין למיקם בהו, ועל דא אתגליאו בני ישראל ואתבדרו בני עממא, דא הוא דכתיב "על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזכם את תורתי", (תרגום: ובשעה שישראל אינם עוסקים בתורה, מתחזק השמאל, ומתחזק כחם של העמים עכו"ם שיונקים מן השמאל, ושוטטים על ישראל, וגוזרים עליהם גזרות שאינם יכולים לעמד בהם, ועל זה גלו בני ישראל ונתפזרו בין האמות).

וכתב באור החיים הקדוש (בראשית מט, יא) על הפסוק בברכות יעקב לבניו "כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותו": "יתבאר על דרך אומרים ו"ל (ז"ח פרשת בראשית) כי גלות רביעית שבו יתגלה הגואל העצום, צריך שתהיה ביד ישראל מצות עסק התורה, וזולת זה יתעכב מבוא, ולזה רמז באומרו 'כבס ביין לבשו' - פרוש כי כחו של המלך המצפה שילח שמו, הוא בחינת עסק התורה, שיתעסקו ישראל ביינה של תורה... ואומרו 'ובדם ענבים סותו' נתפון לומר כי אם יגיע זמן הגאולה ולא ימצא יין, פרוש שאין בנו תורה, תהיה הגאולה באמצעות על ותקף הגלות אשר יצירון האמות לישראל וכו', והוא אומרו 'ובדם ענבים' כי באמצעות היסורין ינדככו הנפשות ויתבררו ניצוצי הקדושה, בדרך שיתבררו באמצעות בחינת התורה, אלא שזו מלאכתו נאה וזו מלאכתו בלתי נאה".

ה'אור החיים' הקדוש מעמיד זה אל מול זה, את שתי הרכים האפשריות ללבן ולקבר את ניצוצות הקדושה בדרך לגאולה, האחת על

1. דרך אגב, באר מאמר חז"ל זה בספר 'לקוט הגרשוני' (ברכות שם) משם רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל בדרך הלצה, דאיתא במדרש (במדב"ר פ"ב) מדן ומואב שהיו שונאים זה לזה מימים ימימה, שנאמר 'המכה את מדן בשדה מואב', ואף על פי כן שנאת ישראל אחדה ביניהם, ובאו בעצה אחת כנגד עם ישראל. וכן אתה מוצא למרובה הצער בתוככי קהלות ישראל, שפעמים שני בעלי בתים שונאים זה לזה, מתאחדים כדי להצר את צעדיו של הרב ולצער. וזהו שאמרו 'תלמידי חכמים מרבם שלום בעולם' מסבת התלמיד חכם נעשה שלום וברית אהבה בין השונאים זה לזה...

פְּרִשֵׁת וַיֵּשֶׁב

'מרפיון ידים' - מפני שידיהם רפות מן התורה, אמנם הספנה הנוכחית מצד גרמניה חלפה לה, אולם נכוננו לישראל התמודדות קשות נוספות באם לא תחזקנה ידיהם בעסק התורה.

"מי יגן מעתה על אירופה?"

הגאון רבי חיים ברים זצ"ל, היה אחד מתוך קבוצה של תלמידי חכמים מפלגים שהיו מדי פעם נוסעים במיוחד מירושלים לבני ברק לביתו של ה'חזון איש' כדי ללמד תורה מפיו.

"יום אחד" - ספר רבי חיים - "כאשר התקרבותי לביתו של ה'חזון איש', שמעתי קול בכי. התקרבותי יותר ונוכחתי שהבכי נשמע מחדרו של הגאון. התפרצתי לבית ושאלתי את בני הבית מה קרה, הם אמרו לי שזה עתה הגיעה בשורת איוב שהגאון רבי ברוך בער ליבוביץ ראש ישיבת קמניץ נפטר לבית עולמו (היה זה בשנת ת"ש), וה'חזון איש' קרע קריעה בבגדו והתפרץ בבכי נורא, ואף אחד לא מצליח להרגיעו".

"המתנתי עד שהבכי נרגע מעט, ובשלב מסוים נכנסתי אל הקדש פנימה. אמר לי ה'חזון איש' כשענינו אדמות מבכי: "אתה יודע שלפני שבע שנים עלה הרשע הנאצי ימח שמו לשלטון, בשנת תרצ"ג, וכלנו ידענו מה התכניות שלו. הוא כתב בספרו שתכניתו להשמד, להרג ולאבד את כל היהודים. עד עכשו הייתי רגוע ושליו בגלל שהיה לי ברור שעמל התורה של רבי בער בקמניץ ושל רבי שמעון שקאפ בגרודנא (שגם הוא נפטר באותו זמן) לא יתנו לארור הזה להחריב את העולם עם הפצצות הנוראות שלו ועם קלגסיו, והוא לא יוכל להזיק לכלל ישראל. עכשו אני מפחד! רבי שמעון איננו ורבי בער נפטר, מי ימשיך להגן על אירופה?!"

צדק ה'חזון איש' בפתדיו, ידע היטב את מה שאומר, בשנה זו פרצה השואה האיומה

ולכאורה מה שיכות יש בין עוון רפיון ידים בתורה ל'ויבא עמלק'? אלא הידים מרמזות לפלפולה של תורה, משקל ומטרי בשמעתא, כמו שדרשו חז"ל (סוטה ז, ב) על הפסוק 'ידיו רב לו', והנה כאשר רפו ידיהם בתורה והתעצלו מלהפגס ל'מחלקת לשם שמים', גבר כח הקלפה להביא לעולם 'מחלקת שאינה לשם שמים', בתחלה מחלקת ומריבה בינם לבין עצמם 'ויגרר העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה... ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל', ולאחר מכן החלו הגוים אשר סביבותם להתקנא בהם ולרוב עמם "ויבא עמלק וילחם עם ישראל".

וזהו פשר הפסוק (שם פס' יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק', כלל לומדי התורה מכוונים בשם 'משה', 'והיה כאשר ירים משה ידו' - במשא ומתן של תורה, 'וגבר ישראל'. אולם 'כאשר יניח ידו', ויתעצל מלפלפל בתורה, בו בזמן יתחזקו ויתעצמו 'הידיים ידי עשו', וממילא 'וגבר עמלק'.

זכות אבות אינה מועלת ללא תורה

ספר רבי יהודה צדקה זצ"ל מעשה נורא, אותו שמע מפי הצדיק רבי סלמאן מוצפי זלה"ה: בימות השואה הארוכה, כשהצוררים הגרמנים ימח שמו עמדו בפתחה של ארצנו הקדושה, רבי סלמאן מוצפי זצ"ל הקהיל רבים מאחיו בית ישראל לתפלה ותחנונים אצל קבר רחל אמנו ובקבר ישגי חבורן האבות הקדושים במערת המכפלה.

לאחר התפללות הנוראות שערכו שם תשש כחו, הוא שכב לגנוח מעט ונרדם על מטתו. והנה הראו לו בחלום פסוק מספר ירמיה (מז, א) "לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים", ובארו לו פונת הכתוב כך: אף שהשתטחו בתפללות על קברי האבות 'לא הפנו האבות אל הבנים' לא זכו שתעמד להם זכות האבות אל הבנים להביא עליהם תשועה שלמה, וזאת

פִּרְשֵׁת וַיֵּשֶׁב

החלש יאמר גבור אני, ואומר 'כן יאבדו כל אויביו ה' לקים מה שנאמר 'ברה פחמה אימה בנדגלות'."

שירם של בני חשמונאים

וכתב המגן אברהם (ס"ו רצה) בשם תשב"ץ קטן, טעם המנהג לכפל ב' פעמים במוצאי שבת את הפסוק שבסוף מזמור 'ישב בסתר', "אך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי", מפני שעל ידי הכפלת הפסוק, עולה מנין תבות המזמור ק"ל, בגימטריא הכהנים, שכן מזמור 'ישב בסתר' היה שגור על פיהם של בני חשמונאי בעת מלחמתם עם מלכות יון, והיו חוזרים עליו שוב ושוב, וזאת כדי לבטא את עצם בטחונם בבורא יתברך, המושיעם בעת צרה.

ואכן מנהגנו לומר ז' פעמים לאחר הדלקת נרות חנכה, מזמור צ"א שבתהלים, 'ישב בסתר עליון', אשר פאמור מזמור זה מורה על בטחוננו בה' יתברך שמו, אותו בטחון מפלא שעל ידו נצחו בני חשמונאי את אויביהם. ויש הנוהגים (עין דרכי חיים ושלום אות תתיד) לומר במעמד הדלקת נרות חנכה, מזמור ס"ז בתהלים 'למנצח בנגינת מזמור שיר אלקים יחננו ויברכנו', הידוע במבנה צורתו כמנורה, ואף מזמור זה מסגל להצלה מן האויבים, כמוכא ב'מדבר קדמות' (מזכרת ד') להגאון חיד"א: "דוד המלך ע"ה הראהו הקב"ה ברוח הקדש מזמור 'למנצח בנגינות' כתוב על טס של זהב מופז עשוי בצורת מנורה, והיה דוד המלך ע"ה נושא זה המזמור כתוב ומצייר וחקוק במגנו בטס של זהב בצורת מנורה כשהיה יוצא למלחמה, והיה מכון סודו, והיה נוצח אותם ואויביו נופלים לפניו".

הרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים' (ח"ג פרק נא) מבאר כיצד עלינו להתבונן במזמור 'ישב בסתר', ולהפיר מתוכו כח ההשגחה האלקית החופפת על האדם, ומצילתו הן מפעעי הטבע,

בכל עצמטה. כי על כן, אין כח שיגן על עם ישראל כמו כח עמל התורה.

בטחונם העז של החשמונאים

נקדה נוספת בה ראוי להתבונן וללמד מהנהגתם של החשמונאים, היא מדת הבטחון העצומה שיקדה בלבם, בני חשמונאי יצאו למלחמה מעטים כנגד רבים, קמץ לוחמים מול האימפריה היוונית הגדולה, מלחמה לכאורה חסרת סכוי, והכל מתוך האמונה היוקדת ברבנו של עולם אשר היתה קבועה בלבם, והבטחון בו ללא סוג.

בספר 'חשמונאים' א' (פרק ג) מתאר קרב מעלה בית חורון, ומספר שם שבראות לוחמי החשמונאים את צבא יון הבא מולם, רב כחול הים ומגבה בפילים ואילי מלחמה, חלחל מורא בלבם, ויאמרו ליהודה המפכ"י: "אין נוכל אנחנו המעטים להלחם עם ההמון החזק הזה, ואנחנו עיפנו, לא אכלנו היום", כשמע זאת יהודה, חזק את רוח הלוחמים והדביקם באש בטחוננו בבורא: "נקל כי יסגרו רבים בידי מעטים, ואין מעצור לפני שמים להושיע ברבים או במעטים, כי לא ברב-חיל נצחון המלחמה, ומן השמים הגבורה. הם באים אלינו ברב גאון ופשע להשמיד אותנו ואת נשינו ואת בנינו ולבוז אותנו, ואנחנו נלחמים על נפשותינו ועל תורתנו, והוא יגוף אותם לפנינו ואתם אל תיראו מפניהם". דבריו חדרו ללבבות, וגם הנצחון בקרב לא בושש מלבוא.

נקדה זו מצינת במדרש (שמו"ר פט"ו): "מי זאת הנשקפה כמו שחר... ברה פחמה במלכות יון וכו', והשמש גבור נקרא שנאמר 'ישיש כגבור לרוץ ארח', בתקופת תמוז מי יוכל לעמד כנגד השמש הכל בורחים ממנו, שנאמר 'ואין נסתר מחמתו', כך במלכות יון הכל ברחו ממנו, ומתתיה הכהן ובניו עמדו באמונתו של הקב"ה, וברחו מפניהם האוכלוסין של יון ונהרגו כלן, וכן הקב"ה אומר להם (יואל ד) 'פתו אתיכם לחרבות ומזמרתים לרמחים

פְּרִשֵׁת וַיֵּשֶׁב

יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ, עַל מֶה וַיֵּצֵר לוֹ לַיַּעֲקֹב?
עַל 'וַיֵּרָא יַעֲקֹב מְאֹד', כִּינּוּן שֶׁהֲרִגִישׁ יַעֲקֹב
אֲבִינוּ כִּי מִדַּת הַבְּטָחוֹן אֲבָדָה מִמֶּנּוּ, חֲשַׁשׁ
מְאֹד מִפְּנֵי גִוְרָלוֹ. אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ
'אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יֵירָא לְבִי, זְכִיתִי
אֲנִי לַקְּנוֹת בְּנַפְשִׁי מִדַּת הַבְּטָחוֹן, וְהָרִי אֲנִי
מִשְׁלִיךְ עַל ה' יְהוָה, וְחֲדוּר אֲמוּנָה בְּבוּרָא
שִׁינְיִלְנִי, וּמִמִּילָא כְּפַעַל-יוֹצֵא מִכַּף 'אִם תִּקּוּם
עָלַי מִלַּחְמָה, אֲזִי 'בִּזְאת' - בִּזְהָ גּוֹפָא שֶׁלֹּא
'יֵירָא לְבִי, 'אֲנִי בּוֹטֵחַ' שְׁאֵנֶצֶל.

וְכֵן בָּאָרוּ קְדַמוֹנֵינוּ וַצ"ל אֶת הַפְּסוּק (דְּבָרִים
ד, ז): "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
כְּלַכְכֶם הַיּוֹם", אִם תַּחֲיוּ דְבָקִים בַּקב"ה, וְתִרְגִּישׁוּ
שִׁאֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ, עַד כִּדִּי שִׁאֵין אַתֶּם מִפְּחָדִים
וִירָאִים מִשּׁוֹם כַּח שְׁבַעוֹלָם, אֲזִי 'חַיִּים כְּלַכְכֶם
הַיּוֹם', תִּמְצְאוּ עֲצָמְכֶם נִצְלִים בְּדֶרֶךְ פְּלִיאִית
מִכָּל צָרָה וְצוּקָה.

וְכִכֵּר גָּלוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים, שֶׁכַּח עַז
טְמוֹן בְּאַמוּנַת 'אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ, כַּח לְשַׁדֵּד
אֶת כָּל הַמַּעֲרָכוֹת וּלְשַׁבֵּר כָּל הַכּוֹחוֹת. בְּכָל
זְמַן וְזְמַן וְעַל כָּל מְאָרֵעַ וּמְאָרֵעַ, אָדָם שִׁיחֲזֹק
עֲצָמוֹ בְּאַמוּנַת 'אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ' - זוּכָה וְרוֹאָה
בִּישׁוּעָה מַעַל כָּל דֶּרֶךְ שֶׁל טֹבָע.

וַיְדוּעִים הַדְּבָרִים מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ חַיִּים
מִוִּלּוּזִין (נֶפֶשׁ חַיִּים ש"ג פ"ב) "עֲנִין גְּדוֹל
וּסְגֻלָּה נִפְלְאָה לְהַסִּיר וּלְבַטֵּל מַעֲלִיו כָּל דִּינִין
וְרִצּוֹנוֹת אַחֲרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְשַׁלֵּט בּוֹ וְלֹא
יַעֲשׂוּ שׁוֹם רָשָׁם כָּלֵל, כְּשֶׁהָאָדָם קוֹבֵעַ בְּלָבוֹ
לֵאמֹר הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֲמִתִּי וְאֵין עוֹד
מִלְּבָדוֹ יִתְבָּרֵךְ שׁוֹם כַּח בְּעוֹלָם וּבְכָל הָעוֹלָמוֹת
כָּלֵל, וְהַכֵּל מְלֵא רַק אַחֲדוּתוֹ הַפְּשׁוּט יִתְבָּרֵךְ
שְׁמוֹ, וּמִבְטֵל בְּלָבוֹ בְּטוֹל גָּמוּר וְאֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ
כָּלֵל עַל שׁוֹם כַּח וְרִצּוֹן בְּעוֹלָם, וּמִשְׁעַבֵּד
וּמִדְּבֵק טָהוֹר מִחֲשַׁבְתּוֹ רַק לְאֶדוֹן יְחִיד ב"ה
- מִמִּילָא יִתְבַּטְּלוּ מַעֲלִיו כָּל הַכּוֹחוֹת וְהָרִצּוֹנוֹת
שְׁבַעוֹלָם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַפְּעַל לוֹ שׁוֹם דְּבַר כָּלֵל".

וּמִפְּרָסֶם בְּשֵׁם גְּאוּנֵי בֵּית בְּרִיסק ע"ה,
שֶׁבִשְׁנוֹת הַשּׁוֹאָה הָאֵימָה - גַּם שֶׁהִסְכָּנָה עֲלֶתָהּ

וְהֵן מִפְּגַעֵי הָאֲנוּשׁוֹת: "הַתְּבוּנָה בְּשִׁיר שֶׁל
פְּגָעִים, תִּרְאָה שֶׁהוּא מְסַפֵּר הַהִשְׁתַּחֲוֶה הֵהִיא
הַגְּדוּלָּה, וְהַמַּחֲסָה וְהַשְּׁמִירָה מִכָּל הַרְעוּת
הַפּוֹגְעוֹת, הַכּוֹלָלוֹת וְהַמִּיחָדוֹת בְּאִישׁ אֶחָד
זוּלָתִי שְׁאֵר בְּנֵי אָדָם, לֹא מֶה שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ
מֵהֶם אַחֵר טֹבֵעַ הַמַּצִּיאוֹת, וְלֹא מֶה שֶׁהוּא
מֵהֶם מַצְעֵר בְּנֵי אָדָם, אָמַר 'כִּי הוּא יִצְיִלְךָ
מִפַּח יָקוֹשׁ... לֹא תִירָא מִפְּחָד לִילָה מִחֵץ יַעוֹף
יוֹמָם, מִדְּבַר בְּאֶפֶס יִהְיֶה מִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים',
וְהִגִּיעַ מִסְפּוֹר הַשְּׁמִירָה מַצְעֵר בְּנֵי אָדָם, שְׁאֵמַר
שְׁאֵתָה אֵלֶי יִקְרָה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמִלְחָמָה חֶרֶב
פּוֹשְׁטָה וְאַתָּה עַל דֶּרֶכְךָ עַד שִׁיִּהְיֶה אֵלֶיךָ
הַרוּגִים מִשְׁמַאֲלָךְ וְעִשְׁרֵת אֲלָפִים מִיִּמִּינְךָ, לֹא
יַעַבְדְּךָ רַע בְּשׁוֹם פְּנִים, אֲלֹא שֶׁתִּרְאָה וְתַבִּיט
מִשְׁפֹּט הַשֵּׁם וְשְׁלוֹמָתוֹ לְרַשְׁעִים הֵהֶם שֶׁנִּהְיֶה
וְאַתָּה בְּשִׁלּוֹם, וְהוּא אוֹמְרוֹ 'יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֵלֶיךָ
וּרְבִיבָה מִיִּמִּינְךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ, רַק בְּעִינֶיךָ
תַבִּיט וְשְׁלֵמַת רַשְׁעִים תִּרְאָה, וְסִמָּךְ לוֹ מֶה
שֶׁסִּמָּךְ מִן הַהֲגָנָה וְהַמַּחֲסָה".

"וְאַחֲרֵי כֵן נָתַן טַעַם לְזֹאת הַשְּׁמִירָה
הַגְּדוּלָּה, וְאָמַר כִּי הַסִּבָּה בְּזֹאת הַשְּׁמִירָה
הַגְּדוּלָּה בְּאִישׁ הַזֶּה, 'כִּי בִי חֲשֵׁק וְאַפְלָטָהוּ
אֲשַׁנְּבִהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי, וְכִכֵּר בְּאֲרָנוֹ בְּפָרָקִים
הַקּוֹדְמִים שֶׁעֲנִין יִדְעֵת הַשֵּׁם הִיא הַשְּׁתַּחֲוֶה,
וְכֵאלוֹ אָמַר זֹאת הַשְּׁמִירָה בְּאִישׁ הַזֶּה הִיא
בְּעִבּוֹר שִׁיִּדְעֵנִי וְחֲשֵׁק בִּי. וְכִכֵּר יִדְעֵת הַהִפְרָשׁ
שֶׁבִין אוֹהֵב וְחוֹשֵׁק, כִּי הַפְּלָגַת הָאֱהָבָה עַד
שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר מִחֲשַׁבָּה בְּדָבָר אַחֵר אֲלֹא בְּאֱהוֹב
הֵהוּא - הוּא הַחֲשֵׁק".

'בִּזְאת אֲנִי בּוֹטֵחַ'

אָדָם שְׁבוֹטֵחַ בַּה' יִתְבָּרֵךְ - עֲצָם הַבְּטָחוֹן
מִסְגָּל לְהִבִּיאַ לוֹ אֶת הַיִּשׁוּעָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
פָּרַשׁ ב'שֵׁם מִשְׁמוּאֵל' לְגִאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל
עֲרֹנְפֶלֶד וַצ"ל, גַּאב"ד מִטְרֶסְדוֹרֶף, מְאָמַר דָּוִד
הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים כו, ג): "אִם תַּחֲנֶה עָלַי
מַחֲנֶה לֹא יֵירָא לְבִי אִם תִּקּוּם עָלַי מִלַּחְמָה
בִּזְאת אֲנִי בּוֹטֵחַ", דְּאִיתָא בְּפִירוּשׁ הָאֲלֻשִׁיף
הַקְדוּשׁ, עַל הַפְּסוּק (בְּרַאשִׁית ל, ח) "וַיֵּירָא

פְּרִשֶׁת וַיָּשֶׁב

פֶּרֶק זֶה בִּיאֲלֵקֵי נֹצֵר' שְׁבָסִיּוֹם תְּפִלַּת הַעֲמִידָה, וַיֹּעִיל לְמַצִּיאת זְוֹג הַגּוֹן בַּע"ה.

וּבַמִּדְרָשׁ (בר"ר פס"ח) דִּרְשׁוּ אֶת פֶּסוּק "אִשָּׁא עֵינֵי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי", עַל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, הַיּוֹצֵא לַחֲרֹן בְּמַצּוֹת הוֹרִיו לִקַּח לַעֲצֻמוֹ אִשָּׁה, עַל מִנַּת לְכוּנָן אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל: "רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן פָּתַח (תְּהִלִּים קכא) 'שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אִשָּׁא עֵינֵי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי' אֲלֵיֶנּוּ בְּשִׁעָה שֶׁהֵלֶךְ לְהִבְיֵא אֶת רַבְּקָה, מֵה כְּתִיב בִּיה? וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמָלִים וְגו', וְאֵינִי לֹא נָזֵם אֶחָד וְלֹא צָמִיד אֶחָד... חֲזֹר וְאָמַר מֵה אָנָּה מוֹבֵד סִבְרִי מִן בְּרִי! חֵס וְשָׁלוֹם לִית אָנָּה מוֹבֵד סִבְרִי מִן בְּרִי! (חֲזֹר וְאָמַר: וְכִי אֲתִיָּאֵשׁ וְאֶאֱבֹד אֶת תְּקוּנִי מִבּוֹרָא? חֵס וְשָׁלוֹם! אֵין אֲנִי מֵאֲבֹד תְּקוּנִי מִבּוֹרָא) אֶלָּא עֲזָרִי מֵעַם ה'."

מִבָּאָר בַּעַל 'בֵּית הַלֹּו' (פְּרִשֶׁת וַיָּצֵא) מִכָּאן לַמִּדְרָשׁ מֵהִי מַעֲלַת הַבְּטָחוֹן, שֶׁהָרִי בְּטָבֵעַ, גַּם אִם יִהְיֶה אָדָם בַּעַל בְּטָחוֹן, הָרִי הוּא חוֹקֵר בְּשִׁכְלוֹ בְּאֵלּוֹ דְּרָכִים הוּא אֲמֹר לְהַשִּׁיג אֶת מִבְּקָשׁוֹ, אִם יִגִּיעַ לוֹ - בְּאִיזוֹ דֶּרֶךְ יִגִּיעַ לוֹ, אוֹלָם יַעֲקֹב אֲבִינוּ בִּטֵּל אֶת כָּל מַחֲשַׁבּוֹתָיו, הוּא הִגִּיעַ לַמַּסְקָנָה שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם דֶּרֶךְ לְדַעַת כִּי־צָד תִּבּוֹא לוֹ הַיְשׁוּעָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן אָמַר 'עֲזָרִי מֵעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְצִי', אֵין אֲנִי מֵאֲבֹד בְּטָחוֹנִי בַּה', וְסָמוּךְ אֲנִי שִׁימְצָא כְּבֹד אֶת הַדֶּרֶךְ לְהוֹשִׁיעֵנִי.

הַרְבֵּה שְׁלוּחִים לוֹ לְבוֹטָח...

מִסְפָּר עַל אֶחָד מִתְלַמִּידֵי יִשְׁבֵּית נוֹבֶהֲרָדוֹק, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּרִצְיָה הַרְפֶּכֶת, נִטְפֵּל אֵלָיו 'מִשְׁכִּיל' אֶחָד, וְהַחֲלִל לִפְתּוֹחַ עֲמוֹ בְּשִׁיחָה. תוֹךְ כְּדֵי שִׁיחָה הִתְבָּרַר לַמִּשְׁכִּיל שֶׁלְּכַחוּר אֵין כָּלִל כֶּסֶף עֶבֶר פְּרָטִים נִסִּיעָה. "וְכִי־צָד בְּדַעְתָּךְ לַעֲלוֹת לְרַפְּכֶת?" הִקְשָׁה. וַיַּעַן הַכַּחוּר: "בְּטוֹחַ אֲנִי בְּבוֹרָא עוֹלָם שִׁיזְמֵן לִי", לְגַלֵּג עָלָיו הַמִּשְׁכִּיל: "תִּפְסִיק לַחֲיוֹת בְּדַמְיוֹנוֹת, אֵין שׁוֹם הַגִּיוֹן שֶׁפִּתְאֵם יִצְנַח לָךְ פְּרָטִים מִן הַשְּׁמִים..."

מֵעֶבֶר לְכָל דַּמְיוֹן, וְכָל יְהוּדִי שֶׁהָיָה מִתְהַלֵּךְ בְּרַחוּבוֹת הָיָה נִחְשָׁב כְּמַת - אֵלּוֹ שֶׁשׁוֹנֵנוֹ אֶת ה'סְגָלָה הַנִּפְלְאָה', וְקָבְעוּ אֶת הַרְגָּשָׁת ה'אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ' עִמָּךְ בְּלִבָּם, זָכוּ לְהַצֵּלָה מֵעַל וּמֵעֶבֶר לְטָבֵעַ, וְכַמָּה מֵהֶם הֵעִידוּ שֶׁכֹּאֲשֶׁר חֲזָקוֹ עֲצָמָם בְּאִמּוּנָה הַנִּלֵּל הָיוּ יְכוּלִים לְהֵלֶךְ כְּשֻׁקוּפִים מִמָּשׁ בֵּין חִילוֹת וְלִגְיוֹנוֹת הַמְרָצָח, בְּאֵין פּוֹצֵה פֶּה וּמַצְפָּצֵף.

וְזֶהוּ שֶׁזָּכוּ בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי מִכַּח בְּטָחוֹנָם בְּבוֹרָא, וּמִכַּח הַתְּחוּשָׁה הַעֲמָקָה שֶׁל 'אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ', לְגַם עֲצוֹם וְנִשְׁגָּב: "רַבָּת אֶת רִיבָם, דִּנְתָּ אֶת דִּינָם, נִקְמְתָּ אֶת נִקְמָתָם, מְסַרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מַעֲטִים..." לְהוֹדִיעַ לָנוּ כִּי כָּל הַבוֹטָח בַּה' בְּאֶפֶן מַחֲלֵט, לַעֲלוֹם לֹא יָבוֹשׁ וְלֹא יִכָּלֵם.

וְגַם בַּעֲנִין גַּם פֶּה הַשָּׁמַן, אֲנוּ מוֹצֵאִים אֶת מִדַּת הַבְּטָחוֹן שֶׁל בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי, שֶׁלֹּא הָיוּ מוֹכֵנִים לְהִתְפַּשֵּׁר בְּשׁוֹם אֶפֶן עַל שָׁמֶן טָמֵא, אֵף עַל פִּי שֶׁעַל פִּי הַחֲלָכָה 'טָמֵא' הַתֵּרָה בְּצַבּוּר, וְהֵאֱמִינוּ בְּאִמּוּנָה חֲזָקָה שֶׁהַבּוֹרָא בְּטוֹבוֹ הַגָּדוֹל יִזְמִין לָהֶם שָׁמֶן טָהוֹר, הַפֶּשֶׁר לְהַדְלָקָה לְכַתְחָלָה שֶׁבִּלְכַתְחָלָה.

וּבִסְפָּר 'שְׁפָתֵי צְדִיק' (ח"א ע"א קמ"ד) לְאֶדְמוֹ"ר מִפִּילֵץ וַצ"ל, דִּיק לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא 'בְּדָקוֹ וְלֹא מִצָּאוּ אֶלָּא פֶּה אֶחָד שֶׁל שָׁמֶן שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל, שֶׁאֵלּוֹ הָיוּ מוֹכֵנִים לְהַדְלִיק בְּשָׁמֶן טָמֵא, לֹא הָיוּ מוֹצֵאִים אֶת הַפֶּה בְּדֶרֶךְ גַּם, וְרַק הָיוּ שֶׁ'בְּדָקוֹ' בְּתוֹךְ תוֹכָם וְהִגִּיעוּ לַמַּסְקָנָה שֶׁאֵין הֵם מוֹכֵנִים בְּשׁוֹם אֶפֶן לְהַדְלִיק שָׁמֶן טָמֵא, הָאִיר ה' עֵינֵיהֶם וְזָכוּ לְמַצִּיָּאָה נְסִית שְׁכּוֹז.

'עֲזָרִי מֵעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְצִי'

דּוֹד הַמִּלֵּךְ ע"ה, נָעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל, נוֹשֵׂא עֵינָיו לְשְׁמִים וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קכא): "שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אִשָּׁא עֵינֵי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְצִי", וְעַל פִּי הַמִּקְבָּלִים (רמ"ע מִפָּאָנוּ מֵאֲמַר חֲקוֹר דִּין ח"ד פ"ז) סְגָלָה לֹמַר

פרשת וישב

לצעק עליו: "משגע! כיצד זה אתה אומר שיש לך בטחון, הרי עתיד אתה למות ברעב, וכן מה תעשה בלילה הרי אי אפשר להשאר בבית המדרש מרב קר, ומה יועיל לך הבטחון?".

היהודי הנ"ל לא היה יכול להרגע מטפשותיו של הבחור, על פן הזמין אותו שיבוא לאכל בביתו, אולם הבחור סרב, ואמר שיש לו בטחון, עד שלבסוף נאלץ בעל הבית להביא לו אכל מביתו לבית המדרש. כשרצה הבחור לטל ידים, מצא איזה פגם בכלי, והודיע שהכלי אינו כשר לנטילת ידים. בעל הבית שב לביתו והביא לו כלי אחר. הבחור נטל ידים ואכל. לאחר מכן רצה השמש לסגור את בית המדרש, כי אי אפשר היה להשאר שם מחמת הקר העז, אולם הבחור בקש להשאר, יש לי בטחון! אמר. לבסוף אותו בעל הבית הביא לביתו, ונתן לו מטה לישון. כאשר כל הזמן הוא צועק עליו: "מה עויר לך הבטחון, הרי היית יכול למות ברעב ומקר, לולי הבאתי לך אכל ונתתי לך מטה לישון...".

למחרת התענינו התלמידים אצל אותו יהודי מה ארע עם הבחור הנ"ל, והוא ספר להם שנתן לו מטה בביתו וכן ציד אותו בכסף לכרטיס כדי שימשיך בנסיעתו, וגם נתן לו כסף יותר משוי הכרטיס להוצאות מחיה. וכמוכן המשיך לומר: "אי! אי! כמה משגע הוא, הרי היה יכול למות ברעב ובקר עם הבטחון שלו, גם נעשה לו שפגשתי אותו במקרה ונתתי לו אכל ומטה...".

הוא לרגע לא תפס, שפכל שהוא ממשיך לתאר את גס הצלתו של הבחור, הרי רק מתחזק אצל השומעים, כמה עצומה וברת תועלת היא מעלת הבטחון...

המוכסן ושלש הדפיקות...

ונסים במעשה החסידי הידוע, אשר מביא רבי שלמה יוסף זיון זצ"ל בספרו 'חסידים מספרים' (פרשת בחקתי):

והנה הגיעה הרפכת. הבחור עומד בשלות נפש, מחכה לישועת הבורא, והמשכיל מתבונן בו, מחכה לראות כיצד יפל דבר. נותרה חצי דקה לעזיבת הרפכת את הרצף, המשכיל רוכש לעצמו כרטיס, ולרגע נכמרו רחמיו על הבחור, הוא רוכש כרטיס גם פן עבורו, וקורא לו לעלות עמו לרפכת. כשהתישבו במקומותיהם, פנה המשכיל לנוכדוקאי בתרועעת נצחון: "רואה אתה? שום כרטיס לא צנח לך מן השמים, לולי אני ששלמתי עליך ברגע האחרון, היית נותר ברצף לעולמי עד...".

"שוה בנפשך" - ענה לו הבחור - "יושב אני ברצף ורפכת, פוגש אותי אדם שאינו מכירני, ולבסוף משלם לי כרטיס נסיעה, כיצד יתכן הדבר? אלא הרבה שליחים יש לה להשגחה העליונה לזמן לי כרטיס נסיעה, אחד מהם, כפי הנראה, הוא אתה ולא אחר...".

כיוצא בזה היה מספר הגאון רבי משולם דוד סולוביצ'יק זצ"ל: פעם הגיע בחור זר לבית המדרש בבריסק, שם למדו תלמידי הגרי"ז זצ"ל, התישב ליד הפנור והחל ללמד. כששאלו אותו מנין הוא? לא רצה לדבר, עד שלבסוף הצליחו 'להוציא' ממנו שהוא בחור מנובדרדוק, אשר היה בדרךכו אל הישיבה בבניאליסטוק, וכדרך הנובדרדוקאים נסע ברפכת מבלי לקנות כרטיס, המבקר תפס אותו, והוריד אותו בבריסק. כאשר שאלו אותו מדוע לא קנה כרטיס? ענה הבחור: "כסף אין לי, אזי נסעתי עם בטחון...".

המשיכו לשאל אותו מה יעשה מכאן והלאה, ולא רצה לדבר, אמר שיש לו 'בטחון'. וכן כששאלו אותו איפה יאכל ואיפה יישן בלילה, ענה בדיוק אותה תשובה: יש לו 'בטחון'...

באותה שעה נכח בעל בית אחד בבית המדרש, במקרה אחר אותו יהודי את המנן הקבוע שלו, ובא להתפלל ערבית בבית המדרש. הוא שמע את דברי הבחור והחל

פְּרִשֵּׁת וַיֵּשֶׁב

ובמתינות ובלא חפזון, ואחרי כן לבש בעל הבית בגדי שבת, ואמר: "עתה אלף לתת דמי החכירה לאדון", שאֵלֶהוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עוֹד פֶּעַם, "הִישׁ לָךְ מַעוֹת?", שׁוֹב הַשִּׁיב הֵלֶּה: "אֵין לִי אֵף פְּרוּטָה אֲבָל בְּנוֹדָי יִזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ".

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו הִתְיַצְּבוּ עַל הַמִּרְפֶּסֶת לִרְאוֹת מַה יַּעֲלֶה בְּגוּרָלוֹ. וַיְהִי בַּעֲמֻדָם כֹּה, רָאוּ וְהִנֵּה עֹגְלָה הַדּוֹרָה נִעְצָרֶת מוֹל בַּעַל הַבֵּית, הַמוֹכֵסֶן שׁוֹחֵחַ עִם הַנוֹסֵעַ הַיּוֹשֵׁב בַּעֲגֻלָּה, וְאַחֲרֵי כֵן הֵלֵךְ הַלָּאָה לְדִרְכּוֹ. תוֹף כְּדִי הַלִּיכְתּוֹ קוֹרָא לוֹ הַנוֹסֵעַ שְׁנִית, וְהִנֵּה הוּא נוֹתֵן מַעוֹת לְיָדוֹ.

כַּאֲשֶׁר קָרְבָה הַעֲגֻלָּה אֶל הַמָּקוֹם בּוֹ עָמְדוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו, שָׁאֲלוּ אֶת הַנוֹסֵעַ: "מַה הִיָּה לָךְ עִם בַּעַל הַבֵּית שֶׁהִחֲזִירָתוֹ אוֹתוֹ מִדִּרְכּוֹ וְנָתַתָּ לוֹ מַעוֹת?" הַשִּׁיב לָהֶם הַנוֹסֵעַ: "הַצַּעֲתִי לִפְנֵי עֶסְקָה, שְׁאִקְנֶה מֵרֹאשׁ אֶת כָּל הַיִּי"שׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה בַּחֲרֹף הַבֹּא, מִתְחִלָּה לֹא הַשְׁתַּוִּיתִי עִמּוֹ בַּמָּקָח, וְאַחֲרֵי שֶׁרָאִיתִי שֶׁהוּא מִתְעַקֵּשׁ עַל דַּעְתּוֹ וְהוֹלֵךְ לְדִרְכּוֹ, וְאַנִּי יֹדַעְתִּי כִּי הוּא אִישׁ יָשָׁר וְנָאֵמָן, הַכִּרְחַתִּי לִיתֵּן לוֹ כֶּמֶה שְׁדִּירֶשׁ, וְלֹא יִכְלָתִי לְדַבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה, כִּי אָמַר שֶׁצָּרִיף לְלָכֶת לְאֲדוֹנוֹ לִיתֵּן לוֹ אֶת דְּמֵי הַחֲכִירָה".

אָז אָמַר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לְתַלְמִידָיו: "רְאוּ כֶּמֶה גָּדוֹל כַּח הַבִּטְחוֹן...!".

ה' יִזְכְּנוּ, לְהַפְנִים אֶת הַמִּסְרִים הָעוֹלָם מִשִּׁיחָתָנוּ זֶה, לְהִזְהָר בְּכִבּוּד הַחֶבֶר, וּלְהַשְׁמֵר מִלְּהַלְבִּין אֶת פְּנֵי מִמַּשׁ כִּפִּי שֶׁרָאוּי לְהַשְׁמֵר מִפְּנֵי אֵשׁ... וְכֵן לְהִתְחַזֵּק בַּלְמוּד הַתּוֹרָה 'הַשִּׁכּוֹל הָאֱלֹקִי', וּבְמַדַּת הַבִּטְחוֹן וְהַאֲמוּנָה, אֲשֶׁר הִיָּתָה גִּר לְרֹגְלָם שֶׁל בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי, וּבְזֶה יִזְכְּנוּ הַבוֹרָא לְהַנְצִיל מִכָּל הַקָּמִים עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ, וְנִזְכֶּה לְבִיאַת גּוֹאֵל צֶדֶק בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן!

הַצַּדִּיק הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, צִוָּה מִן הַשָּׁמַיִם לְנוֹסֵעַ לְכַפֵּר פְּלוּנִי לְלִמּוּד מַדַּת הַבִּטְחוֹן. לְקַח הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אֶת תַּלְמִידָיו וְנוֹסֵעַ לְאוֹתוֹ כֶּפֶר. הַצַּדִּיק וְתַלְמִידָיו הִתְאַכְסְנוּ אֶצֶל מוֹכֵסֶן הַכֶּפֶר, שֶׁהִיָּה יְהוּדִי זָקֵן וְנוֹשׂא פָּנִים, הִיָּהוּדִי קָבֵלִם בְּסִבֵּר פָּנִים יְפוֹת וְשִׁמַּח מְאֹד לְקִרְאָת הָאוֹרְחִים שֶׁבָּאוּ אֵלָיו.

לְמַחֵר, בַּשַּׁעַת עֲמִידָתָם בַּתְּפִלָּה, הוֹפִיעַ בַּפֶּתַח הַבֵּית שׁוֹטֵר מְשׁוּטְרֵי הַכֶּפֶר וּבִידּוֹ מִקַּל עֵבֶה, דָּפַק שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל הַשֻּׁלְחָן וְהֵלֵךְ לוֹ. הִתְחַרְשׁוּ הָאוֹרְחִים וְלֹא יָדְעוּ לְמַה יִּרְמֹז הַשׁוֹטֵר בַּדְּפִיקוֹתָיו. הִסְתַּכְּלוּ בַּבַּעַל הַבֵּית, וְהִנֵּה הוּא שִׁמַּח כְּבָרָא שׁוֹנָה. אַחֲרֵי חֲצִי שָׁעָה הוֹפִיעַ הַשׁוֹטֵר שׁוֹב, דָּפַק עוֹד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל הַשֻּׁלְחָן וְהֵלֵךְ לוֹ.

שָׁאֵל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אֶת בַּעַל הַבֵּית מַה פֶּשֶׁר הַדְּפִיקוֹת? הַשִּׁיב הֵלֶּה: "זֹהִי הַתְּרָאָה שֶׁאַנִּי צָרִיף הַיּוֹם לְהַבִּיא לְאֲדוֹן הַכֶּפֶר דְּמֵי חֲכִירָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הוּא שׁוֹלַח שׁוֹטֵר לְצַרֵּף הַתְּרָאָה, וְהִיָּה אִם כַּעֲבוּר הַפֶּעַם הַשְּׁלִישִׁית לֹא מוֹבָא אֵלָיו צָרוֹר הַכֶּסֶף - אֲמַצָּא עוֹד הַיּוֹם אֶת מְקוֹמִי בְּבוֹר הַשָּׁבִי יַחַד עִם אִשְׁתִּי וְכָל יְלָדֵי הַרְפִּים".

אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב: "מַה־שִּׁלּוֹה שָׁעַל פְּנֵיךְ נִכֵּר שֶׁכֶּסֶף בִּידֶךָ, אִם כֵּן לָךְ אֵל הָאֲדוֹן עוֹד קֹדֶם סַעֲדַת הַצָּהָרִים וְאַנּוּ נִחַכָּה לָךְ עַד בּוֹאֶךָ, וְאַחֵר כִּךְ נִשָּׁב אֶל הַשֻּׁלְחָן לְסַעַד בְּמִנוּחָה". עָנָה לוֹ בַּעַל הַבֵּית: "לָעַת עֲתָה אֵין לִי אֲפִילוּ פְּרוּטָה אַחַת, אֵף מִסְתַּמָּא יִזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נֹאכַל אֲפּוֹא וְנִשְׁתָּה בְּלֹא חֲפִזוֹן, כִּי יֵשׁ לִי שֶׁהוּא עוֹד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת". יָשְׁבוּ כָּלֶם לֶאֱכֹל וְהִאָּרִיכוּ בְּסַעֲדָתָם, וּבְפָנֵי בַּעַל הַבֵּית לֹא הִיָּתָה נִפְרֶת טְרִדָה כָּלֵל.

בְּתֵּם הַסַּעֲדָה הוֹפִיעַ הַשׁוֹטֵר פֶּעַם שְׁלִישִׁית וְדָפַק עַל הַשֻּׁלְחָן, וּבַעַל הַבֵּית לֹא קָם וְלֹא זָע... בָּרְכוּ כָּלֶם בְּרִפְת הַמְּזוֹן בְּאִרְיָכוֹת